

De Doctrinairen:

**Een onderzoek naar politieke
samenwerking in de eerste helft van de
Franse negentiende eeuw**

Door: Niels Janssens

Studentnummer: S4189086

Herkansing masterscriptie Geschiedenis en Actualiteit

Begeleid door: J. Rosendaal

Inleverdatum: 12-06-2018

Inhoudsopgave:

Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Oprichting van de Doctrinair en politieke activiteit in het begin van de Restauratie	10
Hoofdstuk 2: Complottheorieën en versplintering in de latere jaren van de Restauratie	19
Hoofdstuk 3: Terugkeer in de politiek en de ‘nieuwe’ Doctrinair	28
Conclusie	38
Literatuurlijst	40

Inleiding

‘Als we met een politieke partij niet een politieke organisatie, maar een systeem van gemeenschappelijke ideeën, discipline en een tactiek bedoelen, dan is het te veel om te zeggen dat deze term op de Doctrinairers toegepast kan worden.’¹ In de jaren '20 werd in zijn boek *Guizot pendant la Restauration* deze zin door Charles H. Pouthas, historicus Franse contemporaine geschiedenis, gebruikt om de Doctrinairers te definiëren. De Doctrinairers was een groep die tijdens de Restauratie en de Julimonarchie in de Franse politiek actief was. De Doctrinairers bestonden volgens Pouthas uit individuen, met elk een eigen achtergrond en politieke opvatting.

Deze opvatting van Pouthas kan als symbool gezien worden over de opvatting binnen de historiografie over de Doctrinairers tot en met de tweede helft van de 20^e eeuw. Voor Pouthas hadden aan het eind van de 19e eeuw enkele historici zich met deze groep bezig gehouden, maar werd door deze historici met een afkeer over hun stijl en methode geschreven.² Enkele factoren hadden hiermee te maken. Ten eerste waren de Doctrinairers vanwege het gebrekkige succes niet een aantrekkelijk onderwerp voor onderzoek. Daarnaast werd de periode waarin de Doctrinairers actief waren, de Restauratie en de Julimonarchie, ondergewaardeerd ten opzichte van de Franse Revolutie.

Hoewel Pouthas de Doctrinairers niet als groep ziet, wil hij in zijn boek *Guizot pendant la Restauration* aantonen dat onderzoek naar de Doctrinairers veel historische waarde kan bevatten. Met name onderzoek naar de individuele Doctrinairers kan van waarde zijn. Dit toont Pouthas door in zijn boek François Guizot centraal te stellen, die hij als een van de leidende figuren van de Doctrinairers ziet. Gedurende de Restauratie verschoof Guizot op politiek gebied van conservatief politicus tot een van de leiders van de liberalen in de Franse politiek.³

Verder onderzoek naar Guizot werd na de Tweede Wereldoorlog door historici opgepakt, waaronder Douglas Johnson en Stanley Mellon. Douglas Johnson, Frans historicus aan de universiteit van Londen, bouwt verder op Pouthas door in 1963 een biografie te schrijven over het leven van Guizot.⁴ In zijn boek stelt Johnson de vraag centraal of Guizot gezien moet worden als een mislukkeling, aangezien zijn status aan het einde van zijn

¹ Pouthas, C. H., *Guizot pendant la Restauration* (Parijs 1923), p. 168.

² Zie Faguet, E., *Politiques et moralistes au dix-neuvième siècle* (Parijs 1890) ; Michel, H., *L'idée de l'État* (Parijs 1896) ; Bagge, D., *Les idées politiques en France sous la Restauration* (Parijs 1952).

³ Pouthas, C. H., *Guizot*, p. 474.

⁴ Johnson, D., *Guizot: Aspects of French History 1787-1874* (Londen 1963).

politieke carrière in 1848 in verval was geraakt. Door het leven van Guizot te analyseren komt Johnson tot de conclusie dat Guizot juist gezien moet worden als een van de meest invloedrijke politieke intellectuelen van de Franse geschiedenis, door als voorbeeld te stellen dat andere grote Franse historische figuren gedurende hun leven ook veel tegenstand hadden ondervonden vanwege hun ideeën.⁵

Stanley Mellon, Frans historicus aan de Yale University, bouwt ook verder op Pouthas door onderzoek te doen naar de Franse liberale politici ten tijde van de Restauratie in 1952. Onder deze groep politici zag Mellon een grote rol weggelegd voor Guizot, die namens de Doctrinairen zich tot een van de leidende figuren wist te ontwikkelen.⁶ Guizot en de liberalen hadden de geschiedenis ingezet om een noodzakelijk verband te vormen tussen de Franse Revolutie en de Restauratie, om zo een tegengeluid te kunnen bieden tegen de royalisten en de Bourbonmonarchie.

In de jaren '70 en '80 houdt de geschiedwetenschap zich bezig met een groter debat waarin onderzoek naar de Doctrinairen een rol heeft kunnen spelen: de link tussen de Franse Revolutie en de Restauratie. In dit debat hebben met name twee historici een toonaangevende rol weten te spelen: François Furet en Pierre Rosanvallon. In zijn boek *Penser la Revolution Française* stelt Furet, historicus over de Franse Revolutie, dat de Franse Revolutie pas tot een einde was gekomen rond het begin van de twintigste eeuw.⁷ Met de overwinning van de monarchisten ten tijde van de Derde Republiek zou een definitieve overwinning van de Revolutie geboekt zijn. Dit heeft gevolgen voor hoe de Doctrinairen benaderd moeten worden. Zowel de Restauratie als de Julimonarchie en daarmee ook Guizot en de andere Doctrinairen moeten voorts begrepen worden in de context van een periode waarin de nasleep van de Revolutie nog steeds bezig bleek te zijn.

Pierre Rosanvallon, historicus Franse politieke geschiedenis aan het Collège de France in Parijs, geeft direct antwoord op de visie van Furet door te stellen dat de Restauratie en de Julimonarchie los moeten worden gezien van de Franse Revolutie. In zijn boek *Le Moment Guizot* beargumenteert Rosanvallon dat vanaf 1814 een nieuwe fase van de Franse politiek tot stand wist te komen met de komst van een nieuwe politieke groep: de Doctrinairen.⁸ De Doctrinairen waren volgens Rosanvallon een groep politici die aan het begin van de Restauratie werd gevormd om een tussenweg te vinden tussen het Ancien Regime en de

⁵ Johnson, D., *Guizot*, p. 432.

⁶ Mellon, S., *The Political Uses of history, A Study of historians in the French Restoration* (1952), p. 16.

⁷ Furet, F., *Interpreting the French Revolution*, vert. Foster, E. (Cambridge 1978), p. 4.

⁸ Rosanvallon, P., *Le Moment Guizot* (Parijs 1985), p. 27.

Revolutionairen. Hierdoor wisten de Doctrinairen volgens Rosanvallon te beantwoorden aan de ware behoefte van de Franse samenleving, die dankzij de ontwikkelingen vanaf 1789 flink was veranderd. Het ‘moment Guizot’, wat refereert naar de titel van zijn boek, staat volgens Rosanvallon symbool voor de liberale politieke cultuur van de jaren 1814 tot en met 1848.

Door het werk van Rosanvallon begonnen meer historici de Restauratie en de Julimonarchie los te koppelen van de Revolutie. Dit had ook tot gevolg dat onderzoek naar de Doctrinairen binnen de geschiedwetenschap als groep vorm begon te krijgen. Aurelian Craiutu, historicus Franse politieke filosofie aan Princeton University, heeft een belangrijke rol gespeeld om de waarde van de Doctrinairen te benadrukken als onderwerp voor onderzoek binnen de geschiedwetenschap.⁹ Hoewel de werken van de Doctrinairen in hun eigen tijd als erg belangrijk werden gezien, zijn in de moderne samenleving deze werken in de vergetelheid geraakt. Craiutu meent dat het wel belangrijk is om deze werken opnieuw onder de aandacht te brengen, aangezien de Doctrinairen gezien kunnen worden als ‘proto-liberalen’. Deze term hield in dat de Doctrinairen gezien moeten worden als een groep die voortborduurde op de ideeën van de Verlichtingsdenkers in de 18^e eeuw en het grote voorbeeld waren voor Tocqueville, de grondlegger van het moderne politieke liberalisme.¹⁰ Hoewel Craiutu meer aandacht aan de Doctrinairen probeer te geven, moet wel opgemerkt worden dat net als Douglas Johnson en Stanley Mellon Guizot voor Craiutu nog steeds gezien werd als het centrale figuur binnen de Doctrinairen.

Deze mogelijke link tussen de Doctrinairen en Tocqueville is een van de onderwerpen die bij recente geschiedschrijving over de Doctrinairen het meeste aandacht heeft gekregen binnen de politiek-filosofische geschiedwetenschap. Door onderzoek te doen hoe gedurende verschillende tijdsperiodes Guizot en Tocqueville de relatie tussen samenleving en politiek zagen komt Melvin Richter, historicus politieke filosofie aan de City University of New York, tot de conclusie dat Tocqueville met name in het begin door Guizot was geïnspireerd in zijn visie over de democratische samenleving.¹¹ Door het vallen van de Julimonarchie in 1848, waar Guizot een leidende rol in wist te spelen, was Tocqueville sterk van mening veranderd: hij werd een sterker aanhanger van een democratie ten opzichte van Guizot, die een democratie niet zag als de beste vorm van bestuur.

⁹ Zie Craiutu, A., *Liberalism under Siege: The Political Thought of the French Doctrinaires* (Oxford 2003) ; Craiutu, A., ‘Tocqueville and the political thought of the French doctrinaires (Guizot, Royer-Collard, Remusat)’, *History of Political Thought* 20 (Januari 1999), p. 456-493 ; Craiutu, A., ‘Between Scylla and Charybdis: The ‘Strange Liberalism of the Doctrinaires’, *History and European Ideas* 24 (Juli 1998), p. 243-265.

¹⁰ Craiutu, A., ‘Between Scylla and Charybdis’, p. 248.

¹¹ Richter, M., ‘Tocqueville and Guizot on democracy: from a type of society to a political regime’, *History of European Ideas* 30 (2004), p. 63.

Nicholas Toloudis, historicus politieke geschiedenis aan The College of New Jersey, komt door onderzoek te doen naar de manier waarop het onderwijsbeleid van Tocqueville beïnvloed was door Guizot en de Doctrinairen tot dezelfde conclusie als Melvin Richter: Tocqueville kan in het begin van de Julimonarchie gezien worden als een opvolger van de Doctrinairen, maar uiteindelijk begon Tocqueville zich ook op het gebied van onderwijs los te koppelen van de Doctrinairen.¹² Guizot en de Doctrinairen kunnen gezien worden als invloedrijke figuren voor de latere liberalen, zoals onderzoek naar Tocqueville uitwijst, maar het is lastig om een sterk argument te kunnen maken dat de Doctrinairen gezien kunnen worden als een ‘missing link’ tussen de Verlichtingsdenkers en het liberalisme van de 19^e eeuw.

In plaats van verdere aandacht te besteden aan onderzoek naar de plaats van de Doctrinairen op de liberale tijdlijn, zijn er nog enkele gaten in het onderzoek naar de Doctrinairen die vandaag de dag nog gevuld kunnen worden, ook buiten de politieke filosofie. In de analyse van de stand van de historiografie over de Doctrinairen valt op dat wanneer over de Doctrinairen geschreven wordt, dat de aandacht vrijwel exclusief op François Guizot ligt en weinig over andere Doctrinairen als Pierre Paul Royer-Collard, Prosper de Barante en Victor de Broglie. Een duidelijke, heldere definitie is nog niet over de Doctrinairen gegeven, omdat de focus binnen de historiografie over de Doctrinairen met name heeft gelegen op de politieke filosofie die de Doctrinairen met zich meedroegen.

De centrale vraag binnen dit onderzoek luidt hierdoor als volgt: op welke manier wisten de Doctrinairen zich op politiek gebied te verenigen ten tijde van de Restauratie en de Julirevolutie? Met deze vraag wordt de aandacht niet alleen besteed aan wie de Doctrinairen waren, maar ook aan de manier waarop deze groep samen wist te werken binnen de Franse politiek. Er kan na worden gegaan of de Doctrinairen zich ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie op dezelfde wijze wisten te manifesteren, of dat deze groep door de politieke context in haar samenwerking beïnvloedt werd. Hiermee wordt niet alleen aandacht besteed aan de Doctrinairen, maar kan er ook wat gezegd worden over de manier waarop de politiek functioneerde ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie en in welke mate daar verschil in te meten viel.

Voordat het onderzoek uitgevoerd kan worden moet stil worden gestaan bij hoe het idee van een politieke partij ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie benaderd moet worden: in hoeverre kunnen politieke groeperingen in die periode gezien worden als

¹² Toloudis, N., ‘Tocqueville’s Guizot Moment’, *French Politics, Culture & Society* 28 (2010), p. 17.

manifestaties van politieke partijen? Joris Oddens, historicus Nederlandse geschiedenis van de 18^e en 19^e eeuw, kan ons inzicht bieden over hoe we het idee van ‘partij’, het beste aan moeten duiden. Door te kijken naar de partijvorming in de Nederlandse politiek aan het eind van de 18^e eeuw komt Oddens tot de conclusie dat het woord ‘partij’ wel gehanteerd kan worden wanneer men spreekt over de partijvorming in de politiek voor 1900, maar wel met een ruimere opvatting van het moderne begrip.¹³ De partij kan worden gezien als een georganiseerde groep met een gedeelde ideologische basis en de ambitie om politieke invloed uit te oefenen door deelname aan processen van politieke besluitvorming. Hoe 'modern' een partij is, kan worden afgemeten aan een reeks van parameters zoals de graad van ontwikkeling van de organisatie, de mate waarin de aanhangers van de partij ideologische uitgangspunten delen en de mate waarin binnen de partij sprake is van interne hiërarchie en politiek leiderschap. Door deze definitie wordt de mogelijkheid aangenomen om het woord 'partij' te gebruiken in zowel de moderne zin van het woord en in de context van de 19^e eeuw. De partij van de Doctrinairen kan het best gezien worden als een groep met een gedeelde ideologische basis en de intentie om vanuit deze ideologische basis politieke invloed uit te oefenen.

Het is echter de vraag of de situatie in Nederland aan het eind van de 18^e eeuw die door Oddens beschreven wordt gekoppeld kan worden aan de situatie ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie in Frankrijk. Sarah Horowitz, historicus Frans postrevolutionaire geschiedenis aan de Washington & Lee University, komt tot de conclusie dat ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie niet gesproken kan worden van de aanwezigheid van politieke partijen in de Franse politiek: de politiek ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie was daarvoor te sterk afhankelijk van vriendschapsverbanden.¹⁴ Horowitz komt tot deze conclusie door middel van het gebruik van een netwerkanalyse als basis voor haar onderzoek, waarin alle onderlinge contacten tussen de Franse politici ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie in kaart zijn gebracht..

Het probleem van de netwerkanalyse die door Horowitz is uitgevoerd is dat een netwerkanalyse ons weinig kan vertellen over hoe het onderlinge contact tussen de verschillende Doctrinairen in elkaar stak, enkel wie met elkaar in contact stond. Dit onderzoek zal hierdoor een aanvullend perspectief bieden op het bestaan van politieke partijen ten tijde van de Restauratie en Julimonarchie door middel van onderzoek naar memoires van een aantal Doctrinairen: Prosper de Barante, Victor de Broglie, François Guizot en Pierre Paul

¹³ Oddens, J., *Pioniers in Schaduwbeeld: het eerste parlement van Nederland 1796-1798* (Amsterdam 2012), p. 206.

¹⁴ Horowitz, S., *Friendship and Politics in Post-Revolutionary France* (Pennsylvania 2013), p. 22.

Royer-Collard.¹⁵ Onderzoek naar memoires geeft de mogelijkheid om aandacht te besteden aan hoe de verschillende Doctrinairen het onderling contact hadden ervaren: in hoeverre zagen zij de Doctrinairen als een politieke partij?

Dit onderzoek zal onderverdeeld worden in drie hoofdstukken, die elk een andere fase van de Doctrinairen aan het licht zullen brengen. Het eerste hoofdstuk zal zich richten op het begin van de Doctrinairen vanaf 1814 tot en met 1819. Deze periode kan gezien worden als het moment waarop deze groep haar eerste successen op politiek gebied wist te vormen. Gekeken zal worden naar de politieke context waarin de Doctrinairen zich als groep begonnen te manifesteren. Verder zal aandacht besteed worden aan wie volgens de memoires tot de leden gerekend werd en enkele momenten waarop de Doctrinairen actief optraden in de Franse politiek om een beeld te kunnen krijgen van hoe de onderlinge samenwerking in deze periode verliep.

Het tweede hoofdstuk richt zich op de rest van de Restauratie tot en met 1830, die voor de Doctrinairen aanzienlijk minder goed verliep dan de eerste vijf jaar van de Restauratie. De context waarin deze neerwaartse spiraal voor de Doctrinairen plaats vond zal verder toegelicht worden, met name de rol die complottheorieën speelden in de Franse politiek ten tijde van de Restauratie. Dit zal in verband worden gebracht met de moord op de hertog van Berry op 14 februari 1820 en de gevolgen daarvan die uiteindelijk ervoor zou zorgen dat de Doctrinairen hun positie in de Franse politiek verloren. Verder wordt aandacht besteed aan de versplintering van de Doctrinairen en zal de vraag gesteld worden in hoeverre men nog kan spreken van de Doctrinairen in de Franse politiek in de laatste tien jaar van de Restauratie.

Het derde hoofdstuk zal gaan over de Doctrinairen ten tijde van de Julirevolutie. In dit hoofdstuk zal onder andere stil worden gestaan bij de rol van de verschillende Doctrinairen bij de vorming van de Julimonarchie en wordt gekeken naar in hoeverre men nog kan spreken van de Doctrinairen, aangezien nog maar een aantal van de oorspronkelijke leden aan het begin van de Restauratie een rol wisten te spelen in de Franse politiek ten tijde van de Julimonarchie. In hoeverre kan het succes van deze verschillende personen toe worden geschreven aan een gezamenlijk optreden in de politiek? Om deze vraag te beantwoorden zal gekeken worden naar de nieuwe vriendschappen die door de verschillende Doctrinairen in de

¹⁵ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante de l'academie Française 1782-1866 Vol. 1-7* (Parijs 1890) ; Broglie, V. de, *Personal Recollections of the Late Duc of Broglie Vol. 1-2*, vert. Beaufort, R. Ledos de, (Londen 1887) ; Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 1-8* (Parijs 1867) ; Philippe, M. A., *Royer-Collard : sa vie publique, sa vie privée, sa famille* (Parijs 1857).

politiek ten tijde van de Julimonarchie gevormd werden en in hoeverre dit gezien kon worden als de voortzetting van de Doctrinaren.

Hoofdstuk 1: Oprichting van de Doctrinair en politieke activiteit in het begin van de Restauratie

In het eerste hoofdstuk zal aandacht besteed worden aan de oprichting van de Doctrinair tijdens het begin van de Restauratie. Allereerst zal de samenstelling van de groep aan bod komen en het moment wanneer de groep voor het eerst aan het toneel wist te verschijnen in de Franse politiek. Hierna zal stil worden gestaan bij een aantal momenten van politieke activiteit tijdens het begin van de Restauratie, om inzicht te krijgen in zowel de samenwerking van de Doctrinair als de werking van de Franse politiek ten tijde van de Restauratie.

Voordat echter naar de Doctrinair gekeken kan worden is het belangrijk om stil te staan bij de politieke context waarin deze groep aan het Franse politieke toneel wist te verschijnen. Ondanks dat in het begin van de Restauratie nog geen sprake was van de Doctrinair, hebben een aantal van de leden van deze latere groep een aandeel gehad in het begin van de Restauratie. Zo had Royer-Collard een deel van het Charter van 1814 geschreven.¹⁶ Het Charter van 1814 kan gezien worden als de constitutie waarop de Restauratie werd gevormd, die probeerde om het ancien régime te verenigen met de veranderingen die waren opgetreden in de Franse samenleving na 1789.

Door de Franse Revolutie en de Napoleontische overheersing was de Franse samenleving in 1814 erg verdeeld geraakt. Mede daardoor liet dit Charter veel ruimte open voor interpretatie, zodat door de verscheidene groepen in de Franse samenleving acceptatie gevonden kon worden voor het nieuwe regime onder Lodewijk XVIII.¹⁷ Dit leidde tot verschillende opvattingen onder de verschillende groepen in de Franse politiek. Door de ultraroyalisten werd het Charter gezien als het product van royale soevereiniteit, aangezien de koning dit Charter op had gesteld uit vrije wil. Door de revolutionairen werd het Charter gezien als een contract tussen de koning en de samenleving. Dit verschil in interpretatie zorgde ervoor dat beide groepen hun eigen ideologie van legitimiteit konden voorzien binnen de Franse politiek.

De Restauratie was aanvankelijk geen groot succes. De Eerste Restauratie liep vanaf de oprichting van het Charter tot februari 1815, een periode die bekend is komen te staan als de Honderd Dagen; de ontsnapping van Napoleon van Elba en zijn terugkeer aan het hoofd van de Franse staat tot en met zijn nederlaag in de Slag bij Waterloo en zijn aftreden in juni

¹⁶ Philippe, M. A., *Royer-Collard: sa vie publique, sa vie privée, sa famille* (Parijs 1857), p. 67.

¹⁷ Alexander, R., *Re-Writing the French Revolutionary Tradition Liberal Opposition and the Fall of the Bourbon Monarchy* (Cambridge 2008), p. 1.

1815. Royer-Collard was tijdens deze Eerste Restauratie werkzaam als adviseur van de kloosteroverste van Montesquiou, die het grootste aandeel had in het opstellen van het Charter. Royer-Collard zag het als zijn belangrijkste taak om te vechten tegen het absolutisme en de eisen van de émigrés, de Franse adel die tijdens de Franse Revolutie Frankrijk verlaten had en die sinds de invoering van het Charter terug naar Frankrijk gekeerd waren.¹⁸

Guizot werd tijdens de eerste Restauratie benoemd tot meester der petities op 27-jarige leeftijd. Dankzij zijn nauwe relatie met Royer-Collard had hij deze positie kunnen verkrijgen. Guizot had Royer-Collard in 1811 leren kennen aan de Académie Française. In zijn memoires spreekt Royer-Collard lovend over zijn eerste indruk van Guizot: ondanks zijn nog jonge leeftijd zag hij in Guizot een uiterst intelligente man.¹⁹ Dankzij de goede band met Royer-Collard kreeg Guizot een leerstoel moderne geschiedenis aan de Faculteit der Letteren aangeboden door de Académie Française.

Na de Honderd Dagen werd de Restauratie opnieuw ingesteld. Dankzij de korte heropleving van de steun voor Napoleon tijdens de Honderd Dagen was Lodewijk XVIII veel minder coulant ten opzichte van de aanwezigheid van Bonapartisten in het bestuur en het leger in de Eerste Restauratie: iedereen die verbonden kon worden aan het Napoleontisch bewind werd uit hun functie verheven. Ook werd door de geallieerden een grotere straf opgelegd na de Honderd Dagen dan dat aan het begin van de Eerste Restauratie het geval was.²⁰ De grenzen werden teruggebracht naar die van 1790, waardoor belangrijke gebieden verloren gingen in de noordelijke en oostelijke grenzen van het koninkrijk aan de Nederlanden, Pruisen, Beieren en Sardinië. Daarnaast werd de Tweede Restauratie verplicht een som van 700 miljoen franc te betalen over een periode van 5 jaar en terwijl deze som nog niet in zijn geheel afbetaald zou zijn, zouden 150.000 geallieerde troepen op Frans grondgebied geplaatst worden.

Deze zwaardere straffen, gecombineerd met de invoering van het nieuwe regime onder Lodewijk XVIII, hadden tot effect dat het ultraroyalisme in het Franse politieke systeem de bovenhand kreeg van 1815 tot en met 1816. Deze periode van de Franse politieke geschiedenis is bekend komen te staan als de Witte Terreur, waar onder aanvoering van de ultraroyalisten de schuld van de huidige situatie gelegd werd bij de aanhangers van Napoleon. Dit gebeurde op zowel illegale als legale wijze.²¹ De illegale manier hield in dat de

¹⁸ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 68.

¹⁹ Ibidem, p. 51.

²⁰ Alexander, R., *Re-writing the Tradition*, p. 33.

²¹ Ibidem, p. 34.

aanhangers van Napoleon door middel van moorden en verwoestingen van hun eigendom de prijs moesten betalen voor hun daden, op de legale wijze werden de Bonapartistische aanhangers in de politiek en het leger buitenspel gezet.

De koning zag deze toenemende invloed van de ultraroyalisten in de Franse politiek als een groeiend probleem, waardoor hij vanaf 1816 zichzelf geleidelijk steeds meer los wilde trekken van de afhankelijkheid aan het ultraroyalisme.²² De koning ging hierdoor steeds meer de samenwerking opzoeken met Élie-Louis Decazes en daarmee als gevolg ook de Doctrinairen. Decazes neemt ten opzichte van de Doctrinairen een bijzondere positie in. Hoewel Decazes op het eerste gezicht misschien niet tot deze groep gerekend kan worden, heeft hij wel degelijk een bijdrage kunnen leveren. Doordat zowel Lodewijk XVIII en Decazes tegengas wilden geven aan het ultraroyalisme, werd gezocht naar mannen die een middenweg zochten tussen het ultraroyalisme en het liberalisme in. Deze groep is bekend komen te staan als de Doctrinairen. Deze naam hadden ze te danken aan de neiging van deze groep om zich vast te houden aan bepaalde regels en doctrines, iets wat al snel tot veel spot had geleid onder de politieke tegenstanders. Deze spot werd door deze mannen met veel trots gedragen, vandaar dat zij zichzelf al snel met deze naam gingen identificeren binnen de Franse politiek.

Over wie tot de oorspronkelijke leden van de Doctrinairen gerekend konden worden zijn in de memoires van Royer-Collard, Guizot en Victor de Broglie verschillen waar te nemen. Dit roept de vraag op in hoeverre de Doctrinairen als een groep gezien konden worden als de verschillende leden het niet eens waren over de samenstelling. Hoewel de kanttekening geplaatst kan worden dat de verschillen in de memoires over de Doctrinairen gevormd kan worden door de latere ervaringen in het leven van de personen, geven de verschillende ideeën over de leden aan dat de Doctrinairen misschien niet zo homogeen gezien kan worden als dat op het eerste gezicht doet lijken.

Volgens Royer-Collard was de groep in 1816 opgericht, bestaande uit Pasquier, Molé, Barante, Mounier, Villemain, Guizot en hemzelf. Royer-Collard zag zichzelf als de leider van deze groep.²³ Royer-Collard zag zich niet alleen als leider vanwege zijn leeftijd, maar ook omdat hij van mening was dat hij superieur in zijn denken was ten opzichte van de andere Doctrinairen. Hij zag zichzelf als grootvader van deze groep, mede gesteund door zijn eerdere ervaringen in de politiek ten tijde van de Revolutie en tijdens het Napoleontisch bewind. Het beeld dat door Royer-Collard geschetst werd was een hechte groep die onder aanvoering

²² Alexander, R., *Re-writing the Tradition*, p. 38.

²³ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 85.

stond van hemzelf.

Een argument kan echter gemaakt worden dat niet iedereen de samenstelling van de groep hetzelfde zag. Guizot sprak in zijn memoires over de vorming van een nieuwe royalistische partij in 1815 bestaande uit De Serre, Pasquier, Beugnot, Siméon, Barante, Sainte-Aulaire, Camille Jordan en Royer-Collard.²⁴ Deze groep werd gekenmerkt door personen van verschillende politieke achtergronden: De Serre had bijvoorbeeld ten tijde van het Napoleontisch bewind in ballingschap gezeten. Ondanks de verschillen waren deze mannen verenigd om een tegengeluid te kunnen bieden aan de Witte Terreur.

Victor de Broglie spreekt net als Guizot van de 'Parti Doctrinaire', bestaande uit Royer-Collard, De Serre, Camille Jordan, De Barante en Guizot.²⁵ Volgens Broglie kwam deze partij kwam in het Franse politieke systeem voor het eerst op de voorgrond te staan met de introductie van de wet van 5 februari 1817, ook wel bekend als de wet van Lainé. Lainé had in samenwerking met de Doctrinairen een nieuwe kieswet gebracht, die verplichte dat binnen de Raad van Afgevaardigden elk jaar één vijfde opnieuw gekozen moest worden.

Op basis van de verschillende beschrijvingen kan gekeken worden naar de verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende definities van de Doctrinaire partij. Door na te gaan welke personen in meerdere definities genoemd werden kan toch een beeld gevormd worden over wie de kernpersonen van deze groep waren. Dit beeld ontloopt hiermee het probleem van het idee om één van deze opvattingen voor 'waar' aan te nemen, maar een combinatie van de visies van Royer-Collard, Victor de Broglie en François Guizot kan ons veel vertellen over hoe de groep het beste gedefinieerd kan worden.

Door deze drie verschillende beschrijvingen te vergelijken kan tot de conclusie worden gekomen dat drie personen in alle beschrijvingen gerekend werden tot de Doctrinairen: Royer-Collard, Prosper de Barante en François Guizot. Twee keer genoemd worden: Pasquier, Camille Jordan en Hércule de Serre, Molé, Mounier, Villemain, Beugnot, Siméon en Sainte-Aulaire worden maar één keer genoemd. Opvallend is het ontbreken van Élie de Decazes in alle drie de verschillende definities, aangezien bewijs gevonden kan worden dat op politiek gebied Decazes met de Doctrinairen actief samenwerkte. Zo schreef Prosper de Barante dat van alle politici hij het nauwst bevriend was met Decazes.²⁶

De Serre kan naast Decazes ook gezien worden als een belangrijk figuur binnen de

²⁴ Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 1* (Parijs 1867), p. 115.

²⁵ Broglie, V. de, *Personal Recollections of the Late Duc of Broglie Vol. 1*, vert. Beaufort, R. Ledos de, (Londen 1887), p. 357.

²⁶ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante de l'academie Française 1782-1866 Vol. 2* (Parijs 1890), p. 348.

Doctrinair, aangezien zowel Victor de Broglie en François Guizot zijn aandeel binnen deze partij erkenden. De Serre was samen met Royer-Collard iemand die een hoog aanzien had binnen de Franse politiek ten tijde van de Restauratie, van 13 november 1817 tot en met 11 december 1818 was hij voorzitter van de Kamer van Afgevaardigden. Barante schreef in zijn memoires met een hoog aanzien over De Serre, sinds 1815 had hij niet een completer persoon mee mogen maken.²⁷ Barante prees niet alleen zijn talent als groot spreker, maar ook zijn karakter. Net als bij Decazes was De Serre het best bevriend binnen de Doctrinair met Barante, iets wat verklaard kan worden gezien beide personen net als Decazes van adellijke afkomst waren. Het laat zien dat ondanks de veranderde maatschappij ten tijde van de Restauratie, de adel nog steeds een belangrijke rol wist te spelen in de Franse politiek.

De Serre was echter naast Barante ook goed bevriend met Victor de Broglie en François Guizot. Broglie stelde dat De Serre in feite als vertegenwoordiger gezien kon worden van de Doctrinaire partij in het kabinet met Decazes²⁸ Als assistenten van De Serre werd de mogelijkheid aan Broglie en Guizot gegeven om hun politiek beleid uit te voeren, iets waar Broglie en Guizot ook veelvuldig gebruik van gemaakt hadden. Deze samenwerking verliep naar de indruk van Broglie zo goed dat zowel Guizot en Broglie niet enkel als de assistenten van De Serre gezien moesten worden, maar ook als zijn gelijken.

De hoge functie die De Serre in het Franse parlement wist te bekleden kan eventueel verklaren waarom Royer-Collard in zijn memoires weinig schreef over de rol die De Serre voor de Doctrinair speelde. De Serre nam duidelijk een andere politieke positie in als de rest. Deze positie strookte niet met het beeld wat Royer-Collard wilde geven over de Doctrinair: een groep politici die in het parlement wist samen te werken dankzij het leiderschap van Royer-Collard. In deze interpretatie blijft er weinig ruimte voor iemand anders die misschien wel een belangrijkere positie innam dan Royer-Collard.

Royer-Collard bracht enkel de Doctrinair in verband met De Serre wanneer hij schreef over de Perswet van Pasquier van 1817 tot en met 1818.²⁹ De Serre werkte toen als een van de weinige politici samen met de Doctrinair. Veel meer werd door Royer-Collard niet over De Serre gesproken. Maar ander bewijs toont aan dat De Serre veel met de Doctrinair samen had gewerkt.

Victor de Broglie nam ook een bijzondere positie in: hoewel hij door zowel zichzelf, Royer-Collard en Guizot niet gerekend werd tot de originele leden van de groep, had hij wel

²⁷ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 2*, p. 348.

²⁸ Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 1*, p. 404.

²⁹ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 89.

een belangrijke rol gespeeld binnen de Doctrinairen. Aan het begin van de Restauratie begaf Broglie zich echter nog in andere kringen: hij was een regelmatig bezoeker van de Salon van Madame de Staël.³⁰ Hij ging in deze tijd veel om met andere politici die zich ook in deze salon begaven, zoals Chateaubriand, De la Fayette en Benjamin Constant. Met name met Benjamin Constant werkte hij aan het begin van de Restauratie veel samen in het parlement en via Constant raakte hij ook in contact met Barante, een goede vriend van Constant.³¹

Broglie begon op politiek gebied voor het eerst in aanraking te komen met de Doctrinairen bij de bespreking van de wet van 5 februari 1817, de wet van Lainé. Rond deze tijd was Broglie via het salon van Madame de Staël al bekend met Prosper de Barante. Met de andere leden van de Doctrinairen had Broglie nog geen contact opgebouwd. Royer-Collard werd wel door Broglie genoemd, ondanks dat hij hem zelf op dat moment niet goed kende. Zijn kennis over Royer-Collard was met name opgebouwd aan de hand van Madame de Staël, die geen goede relatie met Royer-Collard had vanwege zijn arrogantie en pedante houding.³²

Broglie begon de rest van de Doctrinairen steeds beter te leren kennen en merkte dat zijn ideeën steeds meer in lijn kwamen te staan met de Doctrinairen. Toch wilde Broglie zich nog niet tot deze groep rekenen, maar tot de onafhankelijken in het parlement.³³ Deze groep vond hij echter steeds meer revolutionair van aard worden, waardoor de aantrekking richting de Doctrinairen geleidelijk aan steeds groter werd. Mede dankzij deze onenigheid onder de onafhankelijken trad in de loop van het politieke jaar van 1817-1818 Victor de Broglie toe tot de Doctrinairen.

Uit de analyse van de samenstelling van de Doctrinairen is gebleken dat het lastig is om een coherent beeld te kunnen vormen over deze groep politici. Ondanks dat een aantal namen wel genoemd worden in de memoires wanneer gesproken werd over de samenstelling van de Doctrinairen, kan een kern gevormd worden van zes leden: Decazes, De Serre, Royer-Collard, Barante, Guizot en Broglie. Om dit beeld te kunnen ondersteunen is het de moeite waard om een blik te werpen op de gebeurtenissen waarbij de onderlinge samenwerking binnen de memoires werd besproken. Dit geeft niet alleen de mogelijkheid om de onderlinge verhoudingen scherper te stellen, maar ook in hoeverre de Doctrinairen als groep succesvol waren binnen de Franse politiek.

De Doctrinairen werden snel na de oprichting een mikpunt binnen de Franse politiek.

³⁰ Broglie, V. De, *Personal Recollections Vol. 1*, p. 261.

³¹ *Ibidem*, p. 272.

³² *Ibidem*, p. 357.

³³ *Ibidem*, p. 362.

Zo schreef Royer-Collard dat Beugnot, iemand die door Guizot nog gerekend werd tot lid van de Doctrinaire partij, de spot had gedreven met de Doctrinaires.³⁴ Aangezien de groep Doctrinaires in verhouding met de rest van het Parlement een erg kleine partij vormde, zou het volgens Beugnot mogelijk zijn geweest om alle Doctrinaires op één bank te kunnen plaatsen. Deze grap zou door met name de ultraroyalisten vaak herhaald zijn. Ook door Broglie werd de spot binnen het Parlement beschreven: de Doctrinaires zouden door zowel de liberalen als de ultraroyalisten belachelijk worden gemaakt.³⁵

Ondanks deze spot hebben de Doctrinaires als groep ten tijde van de Restauratie successen weten te boeken. Naast de wet van Lainé kon met name na de val van het kabinet van Richelieu aan het eind van 1818 politiek succes van de Doctrinaires gevonden worden. Het kabinet van Richelieu, wat in 1815 gevormd werd, had haar einde bereikt doordat Richelieu van mening was dat de invloed van het liberalisme op de Franse politiek te groot was geworden.³⁶ Richelieu bleek echter niet in staat om een nieuw kabinet te vormen, waardoor de verantwoordelijkheid viel op Decazes. Met Decazes werd een nieuw kabinet gevormd gericht op de nationale verzoening, een zoektocht naar een middenweg tussen de Revolutie en het ancien régime. Decazes was echter zelf niet populair genoeg bij de ultraroyalisten vanwege zijn goede band met de koning, Louis XVIII. Daardoor werd iemand anders aan het hoofd gesteld van deze regering, de generaal Jean-Joseph Dessolles. Dit kabinet kan echter in feite wel gezien worden als een kabinet waar Decazes een leidende positie in had kunnen nemen doordat Dessolles niet een sterk leider was.

Mede dankzij deze ontwikkeling waren de Doctrinaires in staat om grote invloed uit te oefenen over de wetgeving. Een wet die in dit onderzoek verder uitgelicht zal worden is de perswet van 1819, die geïntroduceerd werd in het Parlement door De Serre.³⁷ Deze wet wilde vaststellen dat meningsuitdrukkingen enkel veroordeeld konden worden als het als ‘lasterlijk’ gezien werd. Dit hield in dat het een uitspraak tegen een individu, een groep of een religieuze moraliteit in moest houden, met name de koning of andere autoriteiten.

Onder de Doctrinaires werd deze wet gezien als een van groot belang. Zo had Broglie een belangrijk aandeel gespeeld in de vorming van het wetsvoorstel, dankzij zijn positie als assistent van De Serre.³⁸ Broglie had de wet onderverdeeld in vier hoofdpunten: aanleidingen voor misdaden of misdrijven, misdrijven tegen publiek moraal, misdrijven tegen de

³⁴ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 89.

³⁵ Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 1*, p. 389.

³⁶ Alexander, R., *Re-writing the French Revolution*, p. 82.

³⁷ *Ibidem*, p. 83.

³⁸ Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 1*, p. 405.

autoriteiten en laster en misbruik van particulieren. Het was voor hem van groot belang dat dit onderscheid gehanteerd moest worden. Hoewel over dit onderscheid onder de Doctrinairen kort onenigheid ontstond, was Broglie van mening dat de samenwerking onder de Doctrinairen goed verliep tijdens zowel het opstellen van dit wetsvoorstel als tijdens het bespreken van deze wet in de Kamer van Afgevaardigden. Bij de bespreking van deze wet werd fel kritiek geleverd door de royalisten, maar dankzij de autoriteit van Royer-Collard en de welsprekendheid van De Serre had deze perswet de aanvallen in de Kamer weten te overleven. Guizot had zelf ook een belangrijk aandeel gehad in het opstellen van deze perswet, met name met betrekking tot de regulatie van de periodieke pers.³⁹

De perswet geeft ons de mogelijkheid om een idee te krijgen van hoe de Doctrinairen op politiek gebied met elkaar samenwerkten. Victor de Broglie en Guizot hadden een belangrijk aandeel gehad in de vorming van deze wet, maar zij waren echter niet de personen die deze wet in de Kamer van Afgevaardigden verdedigd hadden: deze eer werd aan zowel De Serre als Royer-Collard overgelaten. Al eerder was opgemerkt dat de beide personen meer politieke ervaring hadden dan de andere Doctrinairen, iets wat strategisch in werd gezet om zo hun doelstellingen het beste te kunnen bewerkstelligen.

Het succes van de perswet van De Serre wilde echter nog niet zeggen dat het succes van lange duur was. Aan de hand van het verslag van de ministeriële crisis van 20 november 1819 door Barante kan opgemaakt worden dat de Doctrinairen binnen een jaar na de val van het kabinet van Richelieu in moeilijkheden waren gekomen.⁴⁰ De verkiezingen van 1819 hadden niet kunnen voorkomen dat de ultraroyalisten nog steeds de meerderheid in de kamer hadden kunnen behouden. Om deze ontwikkeling tegen te gaan werd het idee geopperd om het electorale systeem te hervormen, wat leidde tot grote verdeeldheid binnen de Doctrinairen. Met name Royer-Collard was volgens Barante enkel nog in staat om kritiek te uiten, waardoor hij langzaam brak met Decazes en andere vrienden van de Doctrinairen.⁴¹

Ook was er onenigheid over hoe de vernieuwde kieswet eruit zou moeten komen te zien.⁴² Broglie wilde een groter aantal kiezers, wat overeen kwam met de visie van De Serre. Decazes was ten opzichte van de rest van de Doctrinairen het minst liberaal en was in principe hierop tegen, maar vanwege zijn goede vriendschap met De Serre keurde hij deze actie van Broglie en De Serre toch goed. Guizot en Barante vonden het idee van De Serre niet praktisch

³⁹ Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 1*, p. 411.

⁴⁰ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 2*, p. 386-390.

⁴¹ *Ibidem*, p. 388.

⁴² Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 1*, p. 420-424.

genoeg en waren geen voorstander van het verkiezingsproject van de Broglie. Zij stelden een aanpassing voor, namelijk een verdeling van de kiezers in districten.

Naast de verdeling onder de Doctrinairen was het probleem dat er ministers nodig waren die het idee van een verdeling van de kiezers in districten steunden; aangezien Royer-Collard niet meer te vertrouwen was moest verder gekeken worden dan de steun van centrumlinks waar de Doctrinairen tot nu toe veel op geleund hadden⁴³ Ondanks dit werd Royer-Collard toch door Decazes aangespoord om mensen te gaan werven. Royer-Collard liet echter duidelijk merken het hier niet eens mee te zijn, hij weigerde om Decazes als leider te aanvaarden. Victor de Broglie lag ook in de weg, hij was het niet eens met de aanpassing die Barante en Guizot op zijn voorstel in wilden voeren. Mede hierdoor werd gedacht aan een samenwerking met centrumrechts geleid door Chateaubriand, wat de voorkeur van Decazes had. Chateaubriand was niet bereid om concessies te doen, waardoor dit voorstel al snel een halt werd toegeroepen.

Hoewel door de memoires verschillende definities werden gegeven over de samenstelling van de Doctrinairen, kan een argument gemaakt worden dat de Doctrinairen voornamelijk bestonden uit een kern van zes: Decazes, De Serre, Royer-Collard, Victor de Broglie, François Guizot en Prosper de Barante. Met name Decazes en De Serre konden vanwege hun hoge functies binnen het Franse Parlement de principes van de Doctrinairen in het kabinet vertegenwoordigen, waar ze in de Kamer van Afgevaardigden werden ondersteund door de rest van deze partij. Hoewel in de memoires verschillende opvattingen waren over wanneer deze partij precies opgericht werd, kan vastgesteld worden dat in het begin van de Restauratie van 1817 tot en met 1819 de Doctrinairen actief de politiek mee konden bepalen. Vanaf de ministeriële crisis van 20 november 1819 kon echter een keerpunt waar worden genomen in het politieke momentum van de Doctrinairen waardoor de rol van de Doctrinairen in de politiek af begon te nemen, hier zal in het volgende hoofdstuk meer aandacht aan besteed worden.

⁴³ Barante, C. de, *Souvenirs Vol. 2*, p. 389.

Hoofdstuk 2: Complottheorieën en versplintering in de latere jaren van de Restauratie

In het tweede hoofdstuk zal het vervolg gegeven worden aan het verval van de Doctrinairen, wat uiteindelijk leidde tot het wegvallen van de invloed van de Doctrinairen in de Franse politiek. Aandacht zal besteed worden aan de verschillende redenen die bij hadden gedragen aan het verval en aan hoe de verschillende leden van de Doctrinairen ondanks het wegvallen uit de Franse politiek toch nog met elkaar en het Franse parlement verbonden bleven.

De ministeriële crisis in 1819 kan gezien worden als het begin waarin de samenwerking tussen de Doctrinairen onderling spaak begon te lopen. Doordat de Doctrinairen niet populair waren in het parlement, met name bij de ultraroyalisten, werd het moeilijk om na de ministeriële crisis van 1819 hun beleid uit te kunnen voeren in een parlement waarin deze ultraroyalisten de meerderheid van de stemmen hadden in de Kamer van Afgevaardigden. Deze neerwaartse spiraal werd verder in gang gezet door de moord op de hertog van Berry op 13 februari 1820.

Om te begrijpen waarom de moord op de hertog van Berry als een belangrijke gebeurtenis gezien kan worden voor de Doctrinairen, is het belangrijk om aandacht te bieden aan het politiek belang van deze moordaanslag. De hertog van Berry nam een belangrijke plaats in binnen de Bourbonse dynastie onder Louis XVIII, aangezien met zijn moord de enige hoop op het voortzetten van de monarchie ten einde was gebracht.

Op 13 februari 1820 werd de hertog van Berry na het bezoek aan het theater op de straten van Parijs vermoord door middel van een dolkstoot door Louvel, een Theophilantropist.⁴⁴ De Theophilantropisten waren een sekte die gevormd was ten tijde van de Franse Revolutie, een Christelijke beweging die zich richtte op twee idealen: het geloof in God en de onsterfelijkheid van de ziel. Louvel werd na de Revolutie een groot aanhanger van Napoléon en richtte zich tegen de huidige koning Lodewijk XVIII en de rest van de koninklijke familie. De moord op de hertog van Berry was duidelijk gemotiveerd door de hoop om de dynastie tot een einde te kunnen brengen.⁴⁵

Het antwoord op de vraag waarom deze moord grote gevolgen had voor de Doctrinairen kan gevonden worden in de aanwezigheid van complottheorieën ten tijde van de Restauratie. Geoffrey Cubitt, historicus 18e-eeuwse geschiedenis aan de universiteit van York,

⁴⁴ Malandain, G., 'La conspiration solitaire d'un ouvrier théophilanthrope: Louvel et l'assassinat du duc de Berry en 1820', *Revue Historique* 2 (2000), p. 368.

⁴⁵ Malandain, G., 'Un sentiment Politique: la haine des Bourbons sous la Restauration', *La Haine. Histoire et actualité* (2008), p. 73.

heeft in een artikel uitgebreid aandacht besteed aan complottheorieën ten tijde van de Restauratie.⁴⁶ De focus wordt door Cubitt met name gelegd op de politieke cultuur en ervaringen van de Bourbonse restauratie van de Franse geschiedenis. De periode van de Restauratie was een periode van onzekerheid, waar de belofte van postrevolutionair liberalisme ondermijnd werd dankzij het constante gevaar van contrarevolutionair conservatisme. Dit gevaar valt in verband te brengen met de aanvallen van de Jezuïeten die tijdens deze periode in Frankrijk veelvuldig plaats hadden gevonden.

De Jezuïeten stonden in Frankrijk niet symbool voor de nationale dreiging, maar als een universele dreiging.⁴⁷ De angst voor een universele dreiging kan verklaard worden met de straffen die door de Europese mogendheden op het congres van Wenen op waren gelegd. Opvallend is dat zowel de liberalen als de ultraroyalisten deze dreiging als een realistisch gevaar zagen. Voor de ultraroyalisten waren de Jezuïeten de groep die als verantwoordelijk werd gehouden voor de blijvende revolutionaire dreiging. Door de ultraroyalisten werd aandacht besteed aan de constante dreiging van de oppositie, die zich buiten de structuur van de staat om zou kunnen uiten. Voor de liberalen uitte de angst voor de Jezuïeten zich op een andere wijze dan de ultraroyalisten; niet buiten de politieke structuur om, maar juist binnen het politieke systeem. De Jezuïeten zouden de volledige controle hebben over de Franse politiek.

Met deze informatie kan de reactie van de moord op de hertog van Berry door de ultraroyalisten begrepen worden als de angst voor de manifestatie van de revolutionaire dreiging buiten de structuren van de Franse politiek om, ondanks dat Louvel zelf geen Jezuïet was. Hoewel in de realiteit de actie van Louvel als een onafhankelijke actie gezien moest worden, werd de moord gebruikt door de ultraroyalisten om een groter complot aan het licht te brengen die van groot gevaar was voor de Franse politiek.⁴⁸ Naast Louvel moest nog een schuldige gevonden worden voor de moord.

De moord op de hertog van Berry werd door de ultraroyalisten gekoppeld aan een liberaal verlangen om de dynastie te vernietigen.⁴⁹ Dit hield in dat Decazes en daarmee ook de Doctrinairen in dit complot onterecht betrokken werden. Onder de druk van deze beschuldigingen moest Decazes noodgedwongen zijn positie binnen de Franse politiek opgeven. In plaats voor Decazes werd door de koning Richelieu aangesteld, die meer het

⁴⁶ Cubitt, G., 'Conspiracism, secrecy and security in restoration France: denouncing the jesuit menace', *Historical Social Research* 38 (2013), p. 107-128.

⁴⁷ Cubitt, G., 'Conspiracism, Secrecy and Security,' p. 115.

⁴⁸ Malandain, G., 'La Conspiration solitaire', p. 368.

⁴⁹ Alexander, R., *Re-writing the French Revolution*, p. 89.

vertrouwen kon genieten van de ultraroyalisten. De ultraroyalisten konden zo de macht in de Franse politiek terugnemen.

De Doctrinairen zagen deze gebeurtenis ook als een belangrijk keerpunt in hun politieke carrière. Zo schreef Royer-Collard van het jaar 1820 als het begin van een nieuwe fase in zijn leven, omdat dankzij de ultraroyalistische beschuldigingen gericht aan Decazes het parlement steeds meer koningsgezind van aard werd.⁵⁰ Hierdoor was Royer-Collard genoodzaakt om zich voor het eerst bij de oppositie te voegen. Hoewel Royer-Collard aangaf dat hij Decazes als een rivaal zag, erkent hij wel dat Decazes een belangrijke rol had gespeeld voor de Doctrinairen. Royer-Collard wekte hiermee de indruk dat hij spijt had van deze ontwikkeling.

Prosper de Barante stond in tegenstelling tot Royer-Collard veel meer stil bij de directe gevolgen van de moord: hij veroordeelde duidelijk de ondernomen acties van de ultraroyalisten in de dagen na de moord.⁵¹ Dankzij het opportunisme van de ultraroyalisten werd de situatie voor Decazes zo dreigend dat hij onder druk zijn positie moest verlaten. Met name Chateaubriand zou een belangrijke rol hierin gespeeld hebben. Hij zou in het geheim vlak na de moord in gesprek zijn gegaan met het Franse hof, waar hij de schuld van de moord op Decazes begon te leggen. Door andere ultraroyalisten werd het idee van schuld verder vergroot dankzij een motie van Clausel de Coussergues in de Kamer van Afgevaardigden enkele dagen na de moord en een oproep van de hertogin van Bellune om Decazes te vermoorden voor zijn daden.

Waar Barante met name de handelingen van de ultraroyalisten beschrijft, besteedt Victor de Broglie meer aandacht aan de acties die de Doctrinairen uitvoerden om tegen de groeiende druk van de ultraroyalisten te vechten.⁵² Broglie bespreekt net als Barante in zijn memoires de motie van Clausel de Coussergues in de Kamer van Afgevaardigden de dag na de moord. In deze toespraak aan de Kamer van Afgevaardigden beschuldigde hij Decazes openlijk medeplichtig te zijn aan de moord op de hertog van Berry. Deze beschuldigingen maakten Broglie oprecht kwaad. Zo noemde hij in zijn memoires Clausel de Coussergues niet alleen een dwaas, maar schreef hij ook een boze brief naar De Serre met de vraag om op te stappen, hiermee zou Decazes gesteund worden.

Vanuit het oogpunt van Victor de Broglie en Prosper de Barante kan opgemerkt

⁵⁰ Philippe, M.A., *Royer-Collard*, p. 122.

⁵¹ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 2*, p. 398.

⁵² Broglie, V. de, *Personal Recollections of the late Duc de Broglie, 1785-1820 Vol. 2* vert. Beaufort, R. Ledos de, (Londen 1887), p. 1-6.

worden dat de Doctrinairen verenigd optraden vanaf het moment dat Decazes in de politiek flink onder druk werd gezet door de ultraroyalisten. Toch verliep de onderlinge samenwerking niet zo goed als dat het optreden in de Kamer van Afgevaardigden deed vermoeden. Tijdens de ministeriële crisis in 1819 waren de eerste scheuren binnen de samenwerking aan het licht gekomen, door de gevolgen van deze moord werden deze verschillen steeds groter.

Royer-Collard was in zijn verslag veel neutraler van toon ten opzichte van Barante en Victor de Broglie. Royer-Collard besprak de gevolgen van de moord met name vanuit de gevolgen voor zijn eigen politieke carrière. Deze opvatting kan geplaatst worden in een ontwikkeling waarin Royer-Collard zich steeds verder begon te distantiëren van de Doctrinairen. Prosper de Barante is een van de eersten die over deze scheur begon te schrijven in zijn herinneringen aan het jaar 1819, toen onder aandringen van François Guizot de Doctrinairen de krant *Courrier* op hadden gericht om hun boodschap te verspreiden onder de Parijse bevolking.⁵³ Deze krant had echter weinig succes aangezien de Doctrinairen niet bepaald populair genoemd konden worden in de politiek. Volgens Barante verliep de samenwerking rondom de krant naar de omstandigheden goed, alleen bleek Royer-Collard een probleem te zijn. Royer-Collard wilde niet geassocieerd worden met de krant, met name omdat het niet een succesvol project was.

Barante plaatste deze houding van Royer-Collard binnen een onderlinge strijd die gevoerd werd tussen Royer-Collard en François Guizot. Guizot had carrière kunnen maken dankzij de steun van Royer-Collard. Guizot begon volgens Barante steeds meer de leidende positie van Royer-Collard over te nemen, wat de houding van Royer-Collard binnen de groep sterk begon te beïnvloeden. Hoewel dit ongenoegen zich pas ten tijde van de Julirevolutie zou uiten, zag hij rond deze tijd al het begin van een breuk met Royer-Collard. Royer-Collard bleek zich volgens Barante moeilijk te kunnen vinden in een ondergeschikte rol ten opzichte van François Guizot.⁵⁴

Ondanks dat Decazes dankzij de moord Frankrijk had moeten verlaten, stond Decazes wel in contact met de Doctrinairen. Met name met Barante, met wie hij een goede vriendschap had opgebouwd, werd de huidige politieke gang van zaken besproken in de maanden na zijn vertrek. Dit briefcontact kan ons niet alleen wat zeggen over de persoonlijke relatie tussen Barante en Decazes, maar geeft ons ook inzicht over hoe Decazes zijn vertrek ervaren had en op welke manier de Doctrinairen na het vertrek van een leidende figuur met elkaar in contact bleven.

⁵³ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 2*, p. 374.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 376.

Barante betreurde het vertrek van Decazes, zoals blijkt uit een brief gericht naar Decazes van 14 maart 1820, ongeveer een maand na de moord.⁵⁵ In deze brief schreef Barante de wens uit dat Decazes zo spoedig mogelijk terug kon keren naar Frankrijk en de Franse politiek, ook al zag hij het niet als een realistische hoop. Het vertrek van Decazes betekende niet dat hij niet meer betrokken was bij de onderlinge gang van zaken binnen de Doctrinairen. In een brief van Decazes op 30 maart 1820 gaf hij zijn mening op de handelingen van de verschillende Doctrinairen zoals Royer-Collard, De Serre en Guizot.⁵⁶ Opvallend is dat hij niet met iedereen in contact bleek te staan, voor informatie over wat er gebeurde was hij afhankelijk van met name Barante.

Decazes schreef in deze brief met name niet positief over Royer-Collard, voornamelijk over zijn opvatting over de persvrijheid van de kranten. Enkele dagen voor zijn vertrek had Royer-Collard aan Decazes lieten weten dat hij een hele andere opvatting had over de kranten: de vrijheid van de kranten had Royer-Collard altijd als onmogelijk had gezien. Dit is opvallend, aangezien Royer-Collard in 1819 nog de perswet van De Serre gesteund had. Deze nieuwe houding van Royer-Collard kan het beste begrepen worden aan de eerder beschreven breuk die tussen Royer-Collard en de Doctrinairen begon te vormen.

Decazes betreurde dat niemand van de overige Doctrinairen op deze uitspraak van Royer-Collard gereageerd had, zelfs Guizot niet.⁵⁷ Hij beschuldigt eigenlijk de Doctrinairen ervan dat ze een te passieve houding hadden aangenomen sinds zijn vertrek. Vanuit Londen zag Decazes dat iedereen bezig was met het proberen te slopen en desorganiseren van de regering en het bestuur.

Hercule De Serre begon na de moord van 14 februari ook een andere houding aan te nemen. Hoewel De Serre enkele maanden na de moord op de Hertog van Berry in vriendschappelijk contact bleef met de Doctrinairen, ontwikkelde dit contact zich al snel van kwaad tot erger. De reden hiervoor was volgens Barante te vinden bij de ultraroyalisten, die vanaf februari actief bezig waren geweest om een breuk te drijven tussen De Serre en de Doctrinairen.⁵⁸ Om hiervoor te kunnen zorgen werd niet alleen zijn vrouw omgekocht, maar werden ook de ultraroyalisten De la Boulaye en Wendel ingezet om te voorkomen dat De Serre met de Doctrinairen zouden spreken.

Op 16 juli had Barante De Serre al zo'n acht dagen niet meer gesproken toen De Serre

⁵⁵ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 2*, p. 418-419.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 425.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 425.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 445.

hem uitgenodigd had om naar het parlement te komen om belangrijke zaken te bespreken. Het was in de tuin van het parlement waarin De Serre het plan bekend maakte om Royer-Collard, Camille Jordan, François Guizot en Prosper de Barante uit het Parlement te zetten.⁵⁹ Royer-Collard kon zijn functie als staatsadviseur behouden, Guizot werd een pensioen aangeboden. Camille Jordan kon hier niet op rekenen vanwege zijn goede banden met de liberalen, die tot veel argwaan had geleid onder De Serre. De nauwe vriendschap tussen Barante en De Serre had ervoor gezorgd dat Barante van de vier het beste aanbod kreeg: hij kreeg een positie aangeboden als ambassadeur in Kopenhagen. Volgens De Serre was dit een eervolle gelegenheid om uit de Franse politiek te kunnen stappen.⁶⁰ Deze positie wees hij echter af.

Ook door Royer-Collard werd dit aanbod afgewezen. Hoewel hem door De Serre een pensioen van 10.000 franc aan was geboden, gaf hij aan dat hij het pensioen niet kon accepteren aangezien hij vanwege zijn belangrijke positie in de Restauratie van de afgelopen zes jaar nog niet zomaar de politiek kon verlaten: nog steeds kon hij een belangrijke rol spelen voor de koning.⁶¹ François Guizot schrijft in zijn memoires opvallend beknopt over deze gebeurtenis, hij schreef dat hij in 1820 samen met de andere drie mannen uit de politiek was gezet.⁶²

Zowel Royer-Collard als Guizot zijn in hun herinnering van deze gebeurtenis opvallend minder uitgebreid dan Prosper de Barante. Guizot vermeld niet eens dat De Serre, iemand die hij nog als lid rekende bij de oprichting van de Doctrinaire partij, de persoon was die liet weten dat ze uit hun functie ontheven waren. Hoewel geen duidelijk antwoord gegeven kan worden op de vraag waarom Guizot deze informatie achterwege liet, geeft het wel aan dat er een verschil aanwezig was tussen Barante en de andere twee over hoe deze gebeurtenis gezien moest worden. Voor Barante kon deze gebeurtenis dankzij de goede vriendschap met De Serre gezien worden als een traumatische ervaring. Door Royer-Collard en Guizot, die niet zo goed als Barante bevriend waren met De Serre, werd het ontslag op een andere manier ervaren.

Na de breuk met De Serre was de invloed van de Doctrinairers op de Franse politiek ten tijde van de Restauratie flink afgenomen. Dit kan terug worden gevonden in de verschillende memoires, aangezien in de periode van 1821 tot en met het aanbreken van de Julirevolutie aanzienlijk minder aandacht besteed werd aan de politieke activiteit dan de

⁵⁹ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 2*, p. 446.

⁶⁰ Ibidem, p. 447.

⁶¹ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 123.

⁶² Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire Vol. 1*, p. 290.

periode daarvoor. Toch kan deze periode wel als belangrijk gezien worden voor de Doctrinairen. Vanaf 16 juli 1820 waren de Doctrinairen genoodzaakt om via de oppositie invloed op de politiek uit te oefenen door Victor de Broglie en Royer-Collard. Guizot en Barante zouden pas aan het eind van de Restauratie weer een rol gaan spelen in de Franse politiek.

Doordat de Doctrinairen buitenspel waren gezet was het mogelijk voor de ultraroyalisten om de macht naar zich toe te kunnen trekken met het tweede kabinet van Richelieu, met name dankzij de invloed van de ultraroyalist Villèle.⁶³ Om dit te kunnen realiseren moest Villèle echter wel een aantal problemen overwinnen. Het voornaamste probleem was het onder controle houden van het extremisme onder sommige kampen van de royalisten.⁶⁴ Het ultraroyalisme kon net zoals de verschillende stromingen in de Franse politiek ten tijde van de Restauratie niet als een coherente groep gezien worden. Hoewel de ultraroyalisten allemaal voorstander waren van de instelling van een absolute monarchie, was er onenigheid onderling met name over de snelheid waarop de absolute monarchie gevormd moest worden. Doordat Villèle in staat bleek om onderlinge verschillen te verenigen, konden de ultraroyalisten in de Kamer van Afgevaardigden als één sterk blok optreden.

Dit had tot gevolg dat in de periode van 1821 tot en met 1824 de politieke invloed van de ultraroyalisten groeide. Deze ontwikkeling kan echter ook gekoppeld worden aan de acties van de Liberale Oppositie, de benaming die door Robert Alexander gegeven wordt aan de verzameling van liberalen ten tijde van de Restauratie.⁶⁵ In 1821 hadden de liberalen geprobeerd bij de verkiezingen om zich te verenigen met de ultraroyalisten, om zo het kabinet van Richelieu te verzwakken. Het idee hiervan was dat Richelieu geforceerd werd om op deze manier steun met links te zoeken. De meeste stemmen die verloren gingen onder centrumrechts kwamen echter in handen van de ultraroyalisten, waardoor de ondernomen actie van de liberalen een averechts effect had.

Na de verkiezing van Villèle in 1821 werd de mogelijkheid van de liberalen om een blijvende invloed uit te oefenen op de politiek ook steeds geringer. Zo werden de perswetten van De Serre uit 1819 teruggezet, waardoor iedereen die kritiek uitte op de administratie gestraft kon worden.⁶⁶ Dit had tot effect dat de tegenstanders van het ultraroyalistische regime niet meer in staat bleken te zijn om de kritische boodschap de kunnen verspreiden.

⁶³ Alexander, R., *Re-writing the French Revolution*, p. 135.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 136.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 136.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 145.

Van de Doctrinairen kon enkel Royer-Collard vanuit zijn functie als adviseur van de Raad van State enig invloed uitoefenen tegen de groeiende invloed van het ultraroyalisme, gesteund door Victor de Broglie. Op 10 maart 1823 waren de ultraroyalisten van plan om de oorlog te verklaren tegen Spanje. Om dit te bekostigen werd door Villèle aan het Huis van Afgevaardigden gevraagd om een som van 100 miljoen francs, wat leidde tot grote onvrede onder de liberalen. In de debatten die hierop volgden hield Royer-Collard een vurige speech tegen dit besluit, dat als gevolg had dat de andere centrumlinkse politici zich achter Royer-Collard gingen scharen.⁶⁷

Prosper de Barante had zich na het verraad van De Serre steeds meer teruggetrokken uit de politiek. In plaats daarvan ging Barante zich steeds meer richten op zijn werk als schrijver. Als schrijver had hij na 1820 niet alleen *Des Communes et de l'Aristocratie*, maar ook zijn bekendste werk *L'histoire des ducs de Bourgogne* geschreven.⁶⁸ Mede dankzij deze werken wist Barante veel roem te vergaren, waardoor hij op 20 november 1828 tot president van de Académie Française werd verkozen.⁶⁹ Hoewel Barante de rest van de Restauratie niet meer politiek actief was geweest, wist hij wel op een andere manier zijn carrière voort te zetten.

De ultraroyalisten wisten hun succes voort te zetten tot en met 1827, waar met de verkiezingen van dat jaar de liberalen voor het eerst in lange tijd meer invloed begonnen te krijgen in het parlement. Met name dankzij de inzet van de liberale pers wisten de liberalen dit succes te boeken.⁷⁰ Deze ontwikkeling zou zich tot 1830 doorzetten. Deze groeiende invloed betekende ook dat de Doctrinairen weer een rol van belang konden spelen in de Franse politiek, met name dankzij de terugkeer van François Guizot..

Net als Barante was Guizot vanaf 1820 veel gaan schrijven.⁷¹ In deze werken wist hij niet alleen zijn visie over de geschiedenis van Frankrijk op papier te zetten, maar tegelijkertijd ook zijn visie over de toekomst van de Franse politiek verder uit te werken. Deze visie wist hij niet alleen via boeken te verspreiden, maar ook dankzij zijn positie als professor moderne geschiedenis aan de Sorbonne, waar hij veel aanzien en bekendheid wist te vergaren.⁷²

⁶⁷ Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 2*, p. 52.

⁶⁸ Zie : Barante, P. de, *Des Communes et de l'Aristocratie* (Parijs 1821) en Barante, P. de, *L'histoire des Ducs de Bourgogne de la maison de Valois, 1364-1477* (Parijs 1826).

⁶⁹ Moulin, M.G., *Notice Biographique sur M. le Baron de Barante* (Clermont-Ferrand 1867), p. 35.

⁷⁰ Pillbeam, P., 'The Growth of Liberalism and the Crisis of the Bourbon Restoration, 1827-1830', *The Historical Journal* 2 (Juni 1982), p. 351.

⁷¹ Guizot, F., *Du Gouvernement de la France depuis la Restauration et du Ministère actuel* (Parijs 1820); Guizot, F., *Des Conspirations et de la Justice Politique* (Parijs 1821); Guizot, F., *De la Peine de mort en matière politique* (Parijs 1822).

⁷² Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 2* (Parijs 1867), p. 335.

In 1830 kon Guizot dankzij de groeiende invloed van de liberalen in het Franse parlement terugkeren in de Franse politiek. Met de val van het kabinet van Martignac in 1829 werd na drie maanden een nieuw kabinet gevormd door Royer-Collard, Villèle en Chateaubriand. Royer-Collard was echter niet in de positie om premier te worden.⁷³ Hiervoor zou Royer-Collard ook niet de ambitie hebben gehad en was hij ook te trots om het risico te lopen dat het kabinet niet succesvol zou zijn onder hem. Chateaubriand werd hierdoor als premier gekozen. Volgens Guizot was het niet duidelijk in hoeverre hij als premier zich zou verbinden met de ultraroyalisten.⁷⁴ Onder deze onzekere omstandigheden wist Guizot terug in de Franse politiek te keren. Vanwege het sterven van Vauquelin, de vertegenwoordiger van het vierde kiesdistrict van het departement Calvados op 15 oktober 1829 werd Guizot gevraagd om deze plaats over te nemen dankzij zijn populariteit als professor aan de Sorbonne. Op 23 januari 1830 werd Guizot door een sterke meerderheid verkozen.

De laatste tien jaren van de Restauratie kunnen echter niet worden gezien als een succesvolle periode voor de Doctrinairen. Met name dankzij de groeiende invloed van de ultraroyalisten vanaf 1820 werd het voor de Doctrinairen niet alleen moeilijk om hier weerstand tegen te bieden, maar ook om bij elkaar te blijven. Decazes moest de Franse politiek noodgedwongen verlaten, Royer-Collard begon zich binnen de politiek steeds meer los te maken van de Doctrinairen en De Serre brak vrij snel na de moord op de hertog van Berry onder druk van de ultraroyalisten. De vraag is in hoeverre vanaf de moord op de hertog van Berry gesproken kan worden van het voortbestaan van de Doctrinairen.

Om meer inzicht te krijgen op deze vraag kan het van belang zijn om te kijken hoe de Doctrinairen vanaf 1830 terug in de politiek wisten te keren dankzij de komst van de Julimonarchie. Dankzij de Julirevolutie werd de Bourbonse monarchie onder Karel X vervangen door een constitutionele monarchie onder Lodewijk-Filips. Het is onder deze monarchie, dat een aantal Doctrinairen hun grootste successen wisten te boeken. In hoeverre deze successen verbonden kunnen worden met de Doctrinairen zal in het komend hoofdstuk aan bod komen.

⁷³ Guizot, F, *Mémoires pour servir* Vol. 2, p. 340.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 342.

Hoofdstuk 3: Terugkeer in de politiek en de 'nieuwe' Doctrinair

In het derde en laatste hoofdstuk zal worden gekeken naar hoe de Doctrinair ten tijde van de Julimonarchie zich politiek wisten te verenigen. Na een afwezigheid tijdens de latere jaren van de Restauratie was het moment opnieuw aangebroken voor een aantal Doctrinair om weer een rol te kunnen spelen binnen de Franse politiek. In hoeverre kan dit gezien worden als de voortzetting van de Doctrinair ten tijde van de Julimonarchie? Om deze vraag te beantwoorden zal niet alleen gekeken worden naar de rollen die Broglie, Barante en Guizot speelden in de Franse politiek ten tijde van de Julimonarchie, maar ook naar de nieuwe vriendschappen en samenwerkingsverbanden die in deze periode gevormd werden.

Broglie beschreef in zijn memoires op 27 juli 1830 een bijeenkomst van de monarchale partij, die bij Guizot thuis plaats zou gaan vinden.⁷⁵ Bij deze bijeenkomst waren naast Guizot en Broglie ook Adolphe Thiers, Mignet, Cassel, Charles de Rémusat en Cousin aanwezig. Deze bijeenkomst stond in het teken van het bespreken van de huidige situatie en de toekomst van deze partij. Door Broglie werd de indruk gewekt van een vrolijke avond met zijn vrienden. Deze vriendelijke sfeer kwam echter tot een einde wanneer de dienstbodes onder paniek naar binnen kwamen om te vertellen dat de driekleurige vlag in de verte was gehesen. Deze vlag was sinds de Restauratie vervangen door een witte vlag met gouden lelies.⁷⁶ Dit was de reden waarom de aanwezige gasten van de bijeenkomst de straat op liepen, waar naast gewerschoten ook een luide menigte in de verte gehoord kon worden. Op dat moment laat Broglie de lezer weten wat er aan de hand is: het begin van de Julirevolutie.

De Julirevolutie betekende het einde van de Bourbonse monarchie. Hoewel Charles X aanvankelijk zijn positie niet op wilde geven, moest hij na de politieke crisis die hierop volgde op 9 augustus noodgedwongen zijn koningschap opgeven.⁷⁷ De vraag was echter wie deze kroon over moest nemen: op dinsdag 9 augustus werd de keuze genomen om een ander koningschap in te stellen die meer in lijn stond met de idealen van de Julirevolutie. Onder een constitutionele monarchie werd de kroon gegeven aan Louis-Philips, een monarchie die bekend is komen te staan als de Julimonarchie.

De Doctrinair hebben in de aanloop naar de Julimonarchie een rol kunnen spelen. Zo leidde Royer-Collard als president van de Kamer van Afgevaardigden het adres van de 221

⁷⁵ Broglie, V., *Personal Recollections Vol. 2*, p. 334.

⁷⁶ Ibidem, p. 335.

⁷⁷ Derennes, E., 'Du Roi de France au Roi des Français (30 juillet – 9 août 1830) usurpation et mutation de la royauté au coeur de l'essor démocratique', *Parlements, Revue d'histoire politique* 2 (2017), p. 206.

op 18 maart, waar door de Kamer de opening van het nieuwe parlement gebruikt werd om aan te geven dat de meerderheid van de Kamer van de Afgevaardigden, in totaal 221, de koning niet steunden. Het kan gezien worden als het begin van de Julirevolutie, aangezien hier voor het eerst openlijk het beleid van de koning niet meer werd gesteund in de politiek.

Naast Royer-Collard hebben Guizot en Broglie ook een rol gespeeld. Guizot werd vlak na de Julirevolutie op de 30 juli lid van een commissie, onder leiding van Hyde de Neuville, die werd belast met de taak om een nieuwe monarchie te vinden volgens het Charter van 1814.⁷⁸ Deze taak was uiteindelijk niet succesvol gebleken, aangezien de Julimonarchie gebaseerd was op een aanpassing van dit Charter. Toch was Guizot op een positie beland waarin hij in staat was om mee te bepalen over het oprichten van een constitutionele monarchie.

Niet iedereen onder de Doctrinairen was echter blij met de komst van een constitutionele monarchie. Royer-Collard was van de Doctrinairen de felste tegenstander van de komst van de Julimonarchie. Dit kwam met name doordat hij van mening was dat de nieuwe monarchie gevormd moest worden volgens het Charter van 1814, niet aan de hand van een aanpassing van dit charter.⁷⁹ Hoewel Prosper de Barante op het eerste gezicht net als Royer-Collard niet een voorstander was van de komst van een constitutionele monarchie, had hij wel vertrouwen in de Julimonarchie, doordat zijn vrienden Molé, Broglie en Guizot een belangrijke rol gingen spelen onder de nieuwe koning.⁸⁰

Broglie liet weten dat hij nooit een voorstander was geweest van het goddelijke recht van koningen, waardoor hij automatisch een voorstander was van de Julimonarchie.⁸¹ Het gaf de mogelijkheid voor Broglie en zijn gelijken om aan de macht te komen. Hij zag zichzelf niet als een legitimist of een democraat, waardoor hij een goed vertegenwoordiger kon zijn van de idealen van de Julirevolutie. Deze opvatting werd ook gedeeld door Guizot, die de Julimonarchie zag als de enige ware vorm van bestuur.⁸²

Het ideaal van de constitutionele monarchie als ideale bestuursvorm kan verklaard worden aan de hand van de fascinatie onder de Doctrinairen voor de Glorious Revolution in Engeland in 1688, waar aan de hand van een revolutie een constitutionele monarchie in werd gesteld. Ten tijde van de Restauratie werd de contemporaine geschiedenis van Frankrijk vaak

⁷⁸ Derennes, E., 'Du Roi de France au Roi des Français', p. 207.

⁷⁹ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 196.

⁸⁰ Moulin, M. G., *Notice Biographique*, p. 37.

⁸¹ Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 2*, p. 342.

⁸² Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 3*, (Parijs 1867), p. 26.

vergeleken met de Engelse revolutionaire ervaringen.⁸³ Het gaf in deze onzekere tijd een idee van waar de Franse politiek naar toe zou gaan. De Julirevolutie in 1830 zou de knopen verbinden tussen de Engelse en Franse Revolutie, waardoor het mogelijk werd om net als Engeland een constitutionele monarchie in te stellen.⁸⁴

Doordat zowel Barante, Guizot en Broglie de Julimonarchie wel openlijk steunden, kwam de relatie met Royer-Collard onder druk te staan. Ondanks dat met name de relatie met Guizot nog tot en met 1834 in stand bleef, begon Royer-Collard zich te ergeren aan de houding van de andere Doctrinairen.⁸⁵ De rest noemde zich nog steeds een Doctrinair, wat tot gevolg had dat Royer-Collard ongewild met deze ideeën werd geassocieerd. Het gaf het gevoel dat hij zichzelf voorbijgestreefd voelde, iets wat Royer-Collard maar moeilijk kon verbergen.

Door de breuk met Royer-Collard kunnen aan het begin van de Julimonarchie nog drie leden van de Doctrinairen gekenmerkt worden: Victor de Broglie, François Guizot en Prosper de Barante. In hoeverre is het dan nog mogelijk om te spreken van de Doctrinairen ten tijde van de Julimonarchie als de helft van de oorspronkelijke kern zich niet meer in deze groep bevond? Om dit te beantwoorden moet er gekeken worden naar de rollen die deze drie mannen gespeeld hadden van ten tijde van de Julimonarchie.

Van deze drie had Prosper de Barante het minst een actieve rol kunnen spelen binnen de Franse politiek, maar dat wilde niet zeggen dat hij geen belangrijke positie had kunnen vervullen tijdens de Julimonarchie. Als ambassadeur van de Julimonarchie had Barante in zowel Sardinië-Piemonte en Rusland de waarden van de constitutionele monarchie van Louis-Philippe kunnen vertegenwoordigen op het Europese toneel.

Barante werd in 1830 naar het hof van Piemont-Sardinië in Turijn gestuurd, waar hij een belangrijke positie aan het hof in kon nemen aangezien de Franse ambassadeur gezien werd als een van de meest belangrijkste diplomaten.⁸⁶ Barante was daardoor een van de diplomaten die in Turijn het dichtst bij de koning kwam te staan. In dit koninkrijk moest hij een liberale regering vertegenwoordigen die afgezet kon worden tegenover een toch absolute monarchie onder koning Karel-Albert van Piemont-Sardinië. Deze positie blijft Barante bekleden tot en met 11 september 1835.

Vanuit Turijn ging Barante gelijk door naar Rusland. Op dat moment was in Rusland

⁸³ Cubitt, G., 'The political uses of seventeenth-century English history in bourbon restoration France', *The Historical Journal* 50 (2007), p. 74.

⁸⁴ Cubitt, G., 'The political uses', p. 76.

⁸⁵ Philippe, M. A., *Royer-Collard*, p. 260.

⁸⁶ Moulin, M. G., *Notice Biographique*, p. 38.

keizer Nikolaas aan de macht. Net als in Sardinië kreeg Barante te maken met een absoluut heerser, die in sommige opzichten gezien kon worden als een politieke tegenhanger van de Franse Julimonarchie. De positie van Franse ambassadeur in Rusland was dus een positie van groot belang, diegene die deze positie moest gaan bekleden moest een uiterst bekwaam persoon zijn. Koning Lodewijk-Filips had voor Barante gekozen aangezien hij de geschikte persoon was om een mogelijke oorlog tussen de twee koningen te voorkomen.⁸⁷

Deze taak voerde Barante aanvankelijk naar behoren uit. Voor Barante werd zijn ambassadeurschap pas moeilijk met de Conventie van Londen van 13 juli 1841, waar Frankrijk na elf jaar afwezigheid weer terug op het Europese toneel keerde. Dit veroorzaakte een groot ongenoegen van Rusland, waardoor aan het einde van dit jaar de Russische ambassadeur terug werd geroepen door de Tsaar.⁸⁸ Dit werd gedaan zodat de Russische ambassadeur op 1 januari de koning niet hoefde te feliciteren. Het resultaat hiervan was dat Barante pion werd in de vete die ontstond tussen koning Lodewijk-Filips en de Tsaar. Barante werd al vrij snel teruggeroepen door de koning naar Parijs, wat betekende dat zijn carrière als ambassadeur tot een einde kwam.

Tijdens zijn periode als ambassadeur van Frankrijk bleef Barante op de hoogte van de laatste politieke ontwikkelingen in Frankrijk dankzij het briefcontact met onder andere Guizot en Broglie. Zo schreef Guizot in een brief op 8 april 1831 dat het huidige kabinet van Périer Frankrijk in de goede richting aan het leiden is.⁸⁹ Ook na zijn ambassadeurschap bleef Barante in goed contact staan met zowel Guizot als Broglie. In een andere brief gericht aan zijn zoon Ernest op 13 juni 1845 blijkt Barante van mening te zijn dat Frankrijk veel invloed kon krijgen op het internationaal toneel wanneer het zou worden vertegenwoordigd door mannen zoals Broglie en Guizot.⁹⁰ Deze brieven tonen aan dat ondanks de kleinere rol die Barante speelde tijdens de Julimonarchie hij zich nog steeds op politiek gebied verenigde met de ideeën van de andere twee.

Niet alleen politieke zaken, maar ook persoonlijke gebeurtenissen waren onderwerp van gesprek in de brieven. Zo werd de dood van Royer-Collard op 2 september 1845 door de Doctrinairen onderling besproken. In een brief van Victor de Broglie aan Barante liet Broglie weten dat hij de dood van Royer-Collard betreurde.⁹¹ De dood van Royer-Collard betekende

⁸⁷ Moulin, M. G., *Notice Biographique*, p. 40.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 42.

⁸⁹ Witt, H. de, *Lettres de M. Guizot à sa famille et ses amis – Recueillies par Mme de Witt, née Guizot* (Parijs 1884), p. 107.

⁹⁰ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante de l'Académie Française Vol. 7* (Parijs 1890), p. 138-139.

⁹¹ Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante Vol. 7*, p. 164.

volgens Broglie dat Frankrijk een zeer intelligent persoon zou gaan missen, ondanks dat zijn invloed op het moment van zijn dood zeer beperkt was. Ondanks dat men op politiek gebied niet meer met Royer-Collard samen had gewerkt sinds het begin van de Julimonarchie, bleven ze toch nog warme herinneringen aan Royer-Collard overhouden.

Broglie en Guizot waren gelijk vanaf het begin van de Julimonarchie actief betrokken: ze maakten onderdeel uit van het eerste kabinet van de Julimonarchie. Zowel Broglie als Guizot waren echter van mening dat dit kabinet niet goed samen wist te werken. Volgens Broglie was de samenwerking tussen de ministers moeizaam omdat de verschillende leden van het kabinet meer bezig waren om de eigen positie te versterken.⁹² Broglie heeft het hier met name over het vullen van de Raad van State, een overheidslichaam wiens voornaamste taak was om het kabinet te voorzien van juridisch advies. Broglie had binnen het kabinet de verantwoordelijkheid om de lege zetels aan te wijzen en de verschillende ministers van het kabinet wilden personen in de Raad van State plaatsen die loyaal aan hun waren, iets waar Broglie fel op tegen was. Zolang Broglie hier zeggenschap over had was hij van mening dat hij dit niet kon laten gebeuren.⁹³

De samenwerking verliep niet enkel op dit gebied moeizaam. Binnen het kabinet moest beslist worden hoe ze met de ministers om moesten gaan die tijdens de Julirevolutie de koning Karel X hadden gesteund. Met name de ministers Lafitte en Dupont waren van mening dat alle mannen die het vorige regime gesteund hadden uitgesloten moesten worden van een rol in de Julimonarchie. De andere ministers, zoals Broglie en Guizot, waren hier fel op tegen. Het was uiteindelijk dit meningsverschil dat tot gevolg had dat zowel Broglie als Guizot hun ontslag indienden.⁹⁴

Guizot was ook van mening dat het eerste kabinet van de Julimonarchie verre van een doorslaand succes was.⁹⁵ De bindende functie van het kabinet was cruciaal in het vinden van een nieuwe constitutionele monarchie die voort kwam uit de Julirevolutie, maar onenigheid ontstond over hoe deze regering van de monarchie eruit zou komen te zien. Er viel een sterke tweedeling waar te nemen tussen de revolutionairen en de conservatieven. Ook was Guizot van mening dat onder de ministers niet iedereen zich even hard inzette om dit doel te bereiken. Hij beschuldigde vier van de elf ministers van het ontbreken van enige vorm van politiek enthousiasme.⁹⁶ Dit waren Gérard, Bignon, Dupont de l'Eure en Lafitte. Deze mannen

⁹² Broglie, V. de, *Personal Recollections Vol. 2*, p. 400.

⁹³ Ibidem, p. 401.

⁹⁴ Ibidem, p. 413.

⁹⁵ Guizot, F., *Mémoires pour servir Vol. 2*, p. 41.

⁹⁶ Ibidem, p. 42.

waren meer bezig met hun eigen reputatie dan om te regeren.

Zowel Guizot als Broglie hadden ten tijde van de Julimonarchie een vooraanstaande rol kunnen spelen binnen de Franse politiek. Guizot had groot invloed uit kunnen oefenen vanuit zijn positie als minister van binnenlandse zaken, minister van onderwijs en minister van buitenlandse zaken. Victor de Broglie was tijdens de Julimonarchie niet alleen minister van buitenlandse zaken geweest, maar ook kort minister-president van 12 maart 1835 tot en met 22 februari 1836.

Echter, om deze successen te bereiken in de Franse politiek waren zowel Broglie als Guizot genoodzaakt om nieuwe vriendschappen te sluiten ten tijde van de Julimonarchie. Hierdoor komt de vraag op of dan nog wel gesproken kan worden over de Doctrinairen. Kunnen de nieuwe vriendschappen die gevormd werden tijdens de Julimonarchie gezien worden als een voortzetting van de Doctrinairen of moet dit als een geheel nieuwe groep gezien worden?

Het vormen van nieuwe vriendschappen tijdens de Julimonarchie bleek lastig te zijn, wat blijkt uit de moeizame relatie die Guizot ten tijde van de Julimonarchie op had weten te bouwen met Louis-Mathieu Molé. In zijn memoires besteedde Guizot een speciaal hoofdstuk aan Molé, waarin Guizot schreef waar het goed en fout liep tussen deze twee.⁹⁷ Hoewel hij Molé al kende ten tijde van de Restauratie, waren ze pas nauw in contact met elkaar gekomen vanaf de Julimonarchie. Samen maakten ze deel uit van het eerste kabinet dat zo onsuccesvol was gebleken. Hoewel ze veel samenwerkten, was er volgens Guizot op dat moment nog geen sprake van een nauwe, vriendschappelijke band.⁹⁸

De reden waarom Guizot ten tijde van de Restauratie weinig met Molé samenwerkte had te maken met de slechte relatie tussen Decazes en Molé.⁹⁹ Onder het kabinet van Richelieu, waar Molé minister van de Marine was, had dit slechte contact ervoor gezorgd dat Guizot ook niet met hem in gesprek raakte. Dit toont niet alleen de leidende positie die Decazes in wist te nemen onder de Doctrinairen aan het begin van de Restauratie, maar ook een bepaalde mate van loyaliteit onder de Doctrinairen om de slechte relatie tussen Decazes en Molé te respecteren. Het goede contact tussen Guizot en Molé begon zich pas te vormen rond 1835, dit had tot gevolg dat in 1837 een alliantie tussen de twee werd gevormd.¹⁰⁰

Deze alliantie was echter van korte duur. Door de dalende populariteit van Lodewijk-

⁹⁷ Guizot, F., 'Mon alliance et ma rupture avec Molé', in *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 4* (Parijs 1867), p. 167-228.

⁹⁸ Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 4*, p. 170.

⁹⁹ Ibidem, p. 169.

¹⁰⁰ Ibidem, p. 224.

Filips kregen de liberalen steeds meer het idee dat het huidige systeem onder deze koning ook niet naar behoren werkte. Dit had tot gevolg dat in het parlement een duidelijke tweedeling waar te nemen viel, het verzetsbeleid dat probeerde niet toe te geven aan deze revolutionaire gedachte en een groep die bereid was om een aantal concessies te doen om de revolutionairen tevreden te stellen.¹⁰¹ Guizot was het gezicht van het verzetsbeleid, Molé de leider van het concessiebeleid. Door dit verschil tussen deze twee opvattingen werd het kabinet waar Molé en Guizot onderdeel van uitmaakten ontbonden. Hierdoor werd de vraag gesteld onder welke vlag en welke grondregels het nieuwe kabinet gevormd zou worden: onder het verzetsbeleid of het concessiebeleid?

Onderzoek naar de verslagen van de periode die hierop volgde van zowel Guizot als Molé laat zien dat beide mannen anders keken naar hoe de breuk die zich in deze periode wist te vormen tot stand was gekomen. Hierdoor is het interessant om niet enkel naar de kant van Guizot te kijken, maar ook naar Molé om een zo compleet mogelijk beeld te kunnen vormen van hetgeen wat zich af had gespeeld.

Al snel na de val van het kabinet op 6 september werd Molé door de koning gevraagd of hij een kabinet wilde vormen met Molé als leider.¹⁰² Molé wees dit aanbod af en raadde de koning aan om Guizot hetzelfde te vragen. In de memoires van Guizot wordt hetzelfde genoteerd: Molé had af gezien van het vormen van een nieuw kabinet en daardoor werd Guizot door de koning uitgenodigd om een nieuw kabinet te presenteren.¹⁰³ Guizot had het idee gekregen om het kabinet van 11 oktober 1832 opnieuw te gaan vormen, iets dat hij uitgebreid met zijn vrienden Broglie en Duchâtel had besproken.¹⁰⁴ Guizot wilde dezelfde mensen in dezelfde functies terugbrengen, maar dit voorstel werd echter verworpen door Adolphe Thiers, waardoor hij met lege handen terug bij de koning moest keren. Andere pogingen om een kabinet zoals 1832 te vormen mislukten ook.

Ook in het verslag van Molé werden de verschillende pogingen van Guizot om een kabinet te vormen beschreven.¹⁰⁵ Wat echter niet door Guizot vermeld werd, is dat na het mislukken van zijn pogingen om een kabinet te vormen hij aan de koning liet weten dat Molé opnieuw moest worden aangesproken om een kabinet te vormen.¹⁰⁶ Dit is een belangrijk verschil, aangezien Guizot door het weglaten van dit feit in zijn verslag de indruk probeerde

¹⁰¹ Guizot, F., *Mémoires pour servir* Vol. 4, p. 226.

¹⁰² Noailles, M. de, *Le Comte Molé 1781-1855 : sa vie – ses mémoires* Vol. 5 (Parijs 1930), p. 240.

¹⁰³ Guizot, F., *Mémoires pour servir* Vol. 4, p. 225.

¹⁰⁴ Ibidem, p. 226.

¹⁰⁵ Noailles, M. de, *Le Comte Molé* Vol. 5, p. 242.

¹⁰⁶ Ibidem, p. 250.

te wekken dat Molé in het geheim zijn kabinet had proberen te vormen. Hierdoor kwam Guizot ook de komende drie jaren buiten het kabinet te staan.¹⁰⁷ In zijn memoires werd door Molé inzicht geboden waarom Guizot deze informatie weg had gelaten. Misschien was het niet het feit dat Molé een kabinet had gevormd de voornaamste oorzaak, maar dat Guizot uit het kabinet was gelaten het grootste probleem.¹⁰⁸

Deze passage laat zien dat het moeilijk was om ten tijde van de Julimonarchie een vaste samenwerking op te bouwen. Toch kan bewijs gevonden worden dat Guizot en Broglie met een aantal andere politici gingen samenwerken. Guizot wilde bijvoorbeeld in 1837 het kabinet van 11 oktober 1832 opnieuw vormen, waar Guizot en Broglie beiden als minister een belangrijke rol hadden kunnen spelen. Als dit niet blijkt te lukken stelt Guizot voor om een nieuw kabinet met zijn vrienden Duchâtel, Dumont en Rémusat te vormen, mannen die Guizot blijkbaar genoeg vertrouwde om zijn politieke ideeën in het kabinet te vertegenwoordigen. Kan deze groep gezien worden als een nieuwe groep Doctrinair?

Antwoord op deze vraag kan gevonden worden in de memoires van Guizot, waarin hij rond 1840 schreef over het bestaan van een partij van de Doctrinair waar onder andere Duchâtel, Dumont en Rémusat tot gerekend werden.¹⁰⁹ Na de deceptie van 1837 had Guizot in 1840 weer een rol in de politiek kunnen krijgen als ambassadeur van de Julimonarchie in Londen. Vrij snel na aankomst in Londen was het huidige kabinet gevallen aangezien het niet de steun kon krijgen die het nodig had.¹¹⁰ De koning benoemde Thiers, waar Guizot tijdens de Julimonarchie veel mee samen had gewerkt, om een nieuw kabinet te vormen. Dit kabinet moest echter noodgedwongen gevormd worden met de mannen die in het kabinet van Molé van 1837 hadden gediend, iets wat bij Guizot niet goed lag.

Of door Thiers een kabinet gevormd moest worden met deze mannen was binnen de Doctrinair een reden voor veel onderlinge discussie. Guizot merkt op dat Thiers zich erg tactvol opstelde in deze periode.¹¹¹ Hij vertegenwoordigde niet een groep die groot genoeg kon zijn om een kabinet te kunnen vormen. Hierdoor was hij genoodzaakt om een kabinet te vormen uit conservatieven, liberalen, Doctrinair en aanhangers van Molé. Hij moest dus een kabinet samenstellen bestaande uit de verschillende politieke groepen in de politiek.

Guizot werd in Londen door zijn vrienden op de hoogte gehouden van deze

¹⁰⁷ Guizot, F., *Mémoires pour servir* Vol. 4, p. 227.

¹⁰⁸ Noailles, M. de, *Le Comte Molé* Vol. 5, p. 253.

¹⁰⁹ Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps* Vol. 5 (Parijs 1867), p. 14.

¹¹⁰ Guizot, F., *Mémoires pour servir* Vol. 5, p. 13.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 14.

ontwikkelingen.¹¹² Hierdoor had hij zicht op hoe zijn verschillende vrienden de huidige gang van zaken aanschouwden. Broglie was bang dat Thiers teveel concessies zou bieden aan de politieke tegenstanders van de Doctrinairen om een kabinet te kunnen vormen. Broglie probeerde dit te voorkomen door enkele gemeenschappelijke vrienden van hem en Thiers in te huren. Duchâtel was meer bezorgd over de samenwerking van Thiers met de politieke tegenstanders. Als reactie hierop werkte Duchâtel samen met de conservatieve partij voor op een mogelijk alliantie van Thiers met de tegenstanders te voorkomen. Deze meningen werden door Villemain en Dumon gedeeld. Charles de Rémusat was bereid om zich met Thiers te associëren. Guizot merkte op dat Rémusat het beleid dat hij sinds 1830 dapper had gediend een beetje te oud en futloos vond worden. Duvergier de Hauranne, een gepassioneerde en ongeïnteresseerde kampioen van de coalitie, en zijn zwager graaf Jaubert, die bekend was geworden vanwege zijn moedige aanvallen of verzet tegen de tribune, waren in dezelfde lijn met Rémusat.

Guizot twijfelde zelf geen enkel moment: enkel als Thiers alleen in het kabinet was toegetreden, gesteund door centrumlinks en Links, dan zou hij Londen per direct verlaten om zijn plaats in Parijs in te nemen. Maar doordat Thiers aan Broglie enkele combinaties van een mogelijk kabinet had aangeboden die de angst absoluut hadden weggenomen, kon hij het nieuwe kabinet steunen.

Deze passage van Guizot laat zien dat tijdens de Julimonarchie een nieuwe groep Doctrinairen gevormd was bestaande uit onder andere Broglie en Guizot, die onderling veel met elkaar in contact stonden om te bepalen hoe men gezamenlijk in de politiek op moest treden. Hierdoor toont deze groep een overeenkomst met de manier waarop de Doctrinairen in het begin van de Restauratie op hadden getreden, waardoor een argument gemaakt kan worden om deze nieuwe groep gelijk te stellen aan de Doctrinairen van 1830. Dit argument wordt versterkt doordat Guizot deze groep beschrijft als de partij van Doctrinairen.

Toch moeten de laatste tien jaren van de Restauratie niet vergeten worden wanneer men deze twee Doctrinaire partijen met elkaar wilt vergelijken. In de periode van 1820 tot en met 1830 was de oorspronkelijke partij erg versplinterd en was hun invloed op de Franse politiek aanzienlijk kleiner dan de drie jaar daarvoor. Broglie, Guizot en Barante konden aan het begin van de Julimonarchie niet hun invloed uitoefenen in de politiek op basis van het bestaan van de Doctrinaire partij, maar juist door het vormen van nieuwe vriendschappen in de politiek.

¹¹² Guizot, F., *Mémoires pour servir* Vol. 5, p. 15-17.

Hierdoor kan de Doctrinaire partij tijdens de Julimonarchie het beste begrepen worden door het niet als een directe opvolging van de oorspronkelijke groep Doctrinairers ten tijde van de Restauratie te zien, maar als een nieuwe, losstaande groep. Daarvoor is het politiek systeem in Frankrijk en het karakter van de Doctrinairers tijdens de Julimonarchie teveel veranderd. Ten tijde van de Julimonarchie wilden de Doctrinairers het huidige politieke systeem in stand houden, terwijl ze ten tijde van de Restauratie een tussenweg boden tussen de Revolutie en de absolute monarchie. Het conservatieve karakter die ten tijde van de Restauratie werd vertegenwoordigd door de ultraroyalisten, werd ten tijde van de Julimonarchie vertegenwoordigd door de Doctrinairers.

Conclusie

Door onderzoek naar de memoires van de Doctrinairen is gebleken dat de Doctrinairen zich op politiek gebied op verschillende manieren wisten te verenigen ten tijde van de Restauratie en de Julirevolutie. Het is duidelijk geworden dat in deze periode van ongeveer 30 jaar niet van één groep Doctrinairen gesproken kan worden: er kunnen twee verschillende groepen Doctrinairen in de geschiedenis worden gevonden.

De eerste groep is de groep waar de historiografie vaak over schrijft wanneer ze de Doctrinairen behandelen. Deze originele groep bestaande uit Royer-Collard, Guizot, Barante, Broglie, De Serre en Decazes wisten met name gedurende de periode van 1817 tot en met 1819 een grote rol te spelen in de Franse politiek. De perswet van 1819 kan als hun grootste succes worden gezien, niet alleen als hun stempel op de Franse politiek maar ook als een moment waarop de Doctrinairen het beste wisten samen te werken.

Mede dankzij de moord op de hertog van Berry en de groeiende invloed van de ultraroyalisten in de Franse politiek werden de Doctrinairen in 1820 politiek buiten spel gezet. Van de solidariteit die de groep had getoond in de periode van 1817 tot 1819 was niets meer te bespeuren. Hoewel enkele leden van de Doctrinairen nog wel in de politiek actief waren na 1820, was er van samenwerking weinig sprake.

Pas met de komst van de Julimonarchie kan er weer een vorm van samenwerking gevonden worden tussen een aantal Doctrinairen: Guizot, Barante en Broglie. Mede dankzij de inzet van deze drie wist gedurende de Julimonarchie een nieuwe groep te vormen die zich ook de Doctrinairen gingen noemen. Het is echter wel belangrijk om te beseffen dat hoewel dezelfde naam gebruikt werd, deze groep niet gelijk gesteld kan worden aan de originele Doctrinairen ten tijde van de Restauratie.

Dit onderscheid tussen twee groepen Doctrinairen, heeft verdere gevolgen voor de historiografie. Vaak worden wanneer men over de Doctrinairen spreekt de twee perioden in één adem genoemd. Het is echter te kortzichtig om deze definitie over de Doctrinairen langer in stand te houden. De Doctrinairen ten tijde van de Julimonarchie moeten niet alleen los worden gezien van de Doctrinairen ten tijde van de Restauratie vanwege de samenstelling van de groep, maar ook vanwege de rol die de Doctrinairen in beide periodes in wisten te nemen.

Ook kan dit onderzoek verder inzicht bieden op het bestaan van politieke partijen in de vroege helft van de 19^e eeuw. Hoewel de politieke samenwerking binnen de Franse politiek ten tijde van de Restauratie en de Julimonarchie duidelijk afhankelijk was van onderlinge vriendschapsverbanden, noemden de Doctrinairen zichzelf een Franse politieke partij.

Hierdoor kan een tussenweg gevonden worden tussen de beweringen van Joris Oddens en Sarah Horowitz: er was sprake van partijvorming gedurende de eerste helft van de 19^e eeuw in Frankrijk, maar deze partijvorming was sterk afhankelijk van onderlinge relaties.

Dit onderzoek heeft geprobeerd aan te tonen op welke manier de Doctrinairen zich politiek hadden weten te manifesteren en in hoeverre er sprake was van politieke partijen in de eerste helft van de Franse negentiende eeuw. Dit onderzoek roept nieuwe vragen op die in een vervolgonderzoek zouden kunnen worden uitgevoerd. Het meest voor de hand liggende is een onderzoek die zich meer richt op de nieuwe groep Doctrinairen die zich ten tijde van de Julimonarchie wist te vormen. Doordat dit onderzoek zich heeft gericht op zowel de Restauratie als de Julimonarchie was niet de volledige aandacht besteed aan deze nieuwe groep. Een onderzoek naar deze nieuwe groep kan ook verder inzicht bieden op de verschillende wijzen waarop de politiek ten tijde van de Julimonarchie werkte ten opzichte van de Restauratie.

Het zou ook interessant zijn om een vergelijkend onderzoek uit te voeren naar de werking van de politiek en de manifestatie van politieke groeperingen in de eerste helft van de 19e eeuw in andere landen zoals Engeland en Nederland. Zo kan na worden gegaan of in andere landen op dezelfde manier groepen zich binnen de politiek wisten te vormen of dat de politieke systemen van de Restauratie en de Julimonarchie voor een unieke context zorgden waarin politieke groepen zich konden vormen.

Literatuurlijst

Primaire bronnen:

- Barante, C. de, *Souvenirs du Baron de Barante de l'academie Française 1782-1866 Vol. 1-7* (Parijs 1890).
- Barante, P. de, *Des Communes et de l'Aristocratie* (Parijs 1821).
- Barante, P. de, *L'histoire des Ducs de Bourgogne de la maison de Valois, 1364-1477* (Parijs 1826).
- Broglie, V. de, *Personal Recollections of the Late Duc of Broglie Vol. 1-2*, vert. Beaufort, R. Ledos de, (Londen 1887).
- Guizot, F., *De la Peine de mort en matière politique* (Parijs 1822).
- Guizot, F., *Des Conspirations et de la Justice Politique* (Parijs 1821).
- Guizot, F., *Du Gouvernement de la France depuis la Restauration et du Ministère actuel* (Parijs 1820).
- Guizot, F., *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps Vol. 1-8* (Parijs 1867).
- Moulin, M.G., *Notice Biographique sur M. le Baron de Barante* (Clermont-Ferrand 1867).
- Noailles, M. de, *Le Comte Molé 1781-1855 : sa vie – ses mémoires Vol. 5* (Parijs 1930)
- Philippe, M. A., *Royer-Collard: sa vie publique, sa vie privée, sa famille* (Parijs 1857).
- Witt, H. de, *Lettres de M. Guizot à sa famille et ses amis – Recueillies par Mme de Witt, née Guizot* (Parijs 1884).

Secondaire literatuur:

- Alexander, R., *Re-writing the French Revolutionary Tradition* (Cambridge 2003).
- Craiutu, A., 'Between Scylla and Charybdis: The 'Strange' Liberalism of the Doctrinaires', *History and European Ideas* 24 (Juli 1998). p. 243-265.
- Craiutu, A., *Liberalism under Siege: The Political Thought of the French Doctrinaires* (Oxford 2003).
- Craiutu, A., 'Tocqueville and the political thought of the French doctrinaires (Guizot, Royer-Collard, Remusat)', *History of Political Thought* 20 (Januari 1999), p. 456-493.
- Cubitt, G., 'Conspiracism, secrecy and security in restoration France: denouncing the

- jesuit menace', *Historical Social Research* 38 (2013), p. 107-128.
- Cubitt, G., 'The political uses of seventeenth-century English history in bourbon restoration France', *The Historical Journal* 50 (2007), p. 73-95.
 - Derennes, E., 'Du Roi de France au Roi des Français (30 juillet – 9 août 1830) usurpation et mutation de la royauté au coeur de l'essor démocratique', *Parlements, Revue d'histoire politique* 2 (2017), p. 205-225.
 - Faguet, E., *Politiques et moralistes au dix-neuvième siècle* (Parijs 1890).
 - Furet, F., *Interpreting the French Revolution*, vert. Foster, E., (Cambridge 1978).
 - Horowitz, S., *Friendship and Politics in Post-Revolutionary France* (Pennsylvania 2013).
 - Johnson, D., *Guizot: Aspects of French History, 1787-1874* (Londen 1963).
 - Malandain, G., 'La conspiration solitaire d'un ouvrier théophilanthrope: Louvel et l'assassinat du duc de Berry en 1820', *Revue Historique* 2 (2000), p. 367-394.
 - Malandain, G., 'Un sentiment Politique: la haine des Bourbons sous la Restauration', *La Haine. Histoire et actualité* (2008), p. 73-83.
 - Mellon, S., *Introduction to Historical Essays and Lectures, by François Guizot* (Chicago 1972).
 - Michel, H., *L'idée de l'État* (Parijs 1896).
 - Oddens, J., *Pioniers in Schaduwbeeld: het eerste parlement van Nederland 1796-1798* (Amsterdam 2012).
 - Pouthas, C.H., *Guizot pendant la Restauration* (Parijs 1923).
 - Richter, M., 'Tocqueville and Guizot on democracy: from a type of society to a political regime', *Histories of European Ideas* 30 (2004), p. 61-82.
 - Rosanvallon, P., *Le Moment Guizot* (Parijs 1985).
 - Toloudis, N., 'Tocqueville's Guizot Moment', *French Politics, Culture & Society* 28 (November 2010), p. 1-22.